

Studenters personlige økonomi

Tormod Berg

Students Personal Economi

Høgskolen i Hedmark

HØGSKOLEN I HEDMARK

Campus Rena

2014

Samtykker til utlån hos biblioteket:

JA

NEI

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet i sammenheng med avsluttende semester og inneholder 30 studiepoeng. Jeg er nå snart ferdig med 3 års utdanning innenfor økonomi og administrasjon, som har formet meg til å bli den personen jeg er i dag. Denne oppgaven har gitt meg muligheten til å vise mye av det jeg har lært i løpet av disse tre årene, både når det kommer til det faglige innholdet som går under tema mikroøkonomi, og utviklingen jeg har merket innen oppgaveskriving. Den har gitt meg god innsikt i studentenes økonomisk situasjon, noe som har vært veldig spennende. Det er også relevant for meg siden jeg selv har opplevd studentlivet de siste 3 årene.

Jeg vil gjerne rette en stor takk til Ole Gustav Narud som har vært en fremragende veileder under oppgaven, og som jeg har fått diskutert mye med i løpet av denne tiden. Så vil jeg videre takke familie og venner som har støttet meg under arbeidet.

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	5
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	6
1. INNLEDNING	7
1.1 BEGRUNNELSE AV VALG	7
1.2 PROBLEMSTILLING OG DELPROBLEMSTILLINGER	7
1.3 OPPSETT AV OPPGAVEN.....	8
2. TEORI OG TIDLIGERE UNDERSØKELSER.....	10
2.1 STUDENTENS INNTEKTSKILDER.....	10
2.1.1 <i>Kvalitetsreformen 2002</i>	10
2.1.2 <i>Aamodt og Hovdhaugen</i>	11
2.1.3 <i>Lånekassen</i>	12
2.2 STUDENTENS UTGIFTER.....	13
2.2.1 <i>Utgifter som omhandler bolig</i>	13
2.2.2 <i>Andre kostnader enn bolig</i>	20
2.3 INNTEKTER FRA LÅNEKASSEN VS STUDENTENES UTGIFTER	25
2.4 MODELL FOR AVVEINING MELLOM FRITID OG KONSUM.....	27
2.5 NYE INSENTIVSYSTEM VED STUDIESTØTTEN: PRESTASJONSSTIPEND.....	35
2.6 HYPOTESER OG SPØRSMÅL	38
3. METODE	40
3.1 KVANTITATIV VS. KVALITATIV	40
3.2 INNSAMLING AV TEORI	41
3.3 SPØRRESKJEMA.....	41
3.4 UTVALG	42
3.5 SVAKEHETER OG BEGRENSNINGER.....	42

4.	RESULTATER FRA UNDERSØKELSEN.....	44
5.	ANALYSE AV HYPOTESER.....	56
5.1	HYPOTESE 1	56
5.2	HYPOTESE 2	59
5.3	HYPOTESE 3	60
5.4	HYPOTESE 4	62
5.5	HYPOTESE 5	63
6.	KONKLUSJON	66
6.1	DELPROBLEMSTILLING 1: HVORDAN REAGERER STUDENTER PÅ ENDRING I INNTEKTEN SIN MED HENSYN PÅ JOBSITUASJON?.....	66
6.1.1	<i>Hypotese 1: En økning i støtten fra Lånekassen vil føre til at studentene jobber mindre .....</i>	66
6.1.2	<i>Hypotese 2: En økning i lønnsnivået vil føre til at studentene jobber mindre.....</i>	67
6.2	DELPROBLEMSTILLING 2: HVORDAN VIL ET PRESTASJONSSTIPEND FUNGERE?	68
6.2.1	<i>Hypotese 3: Prestasjonsstipend fører til flere timer med studietid i uken.....</i>	68
6.2.2	<i>Hypotese 4: Studenter blir negativt påvirket av gjelden de oppnår under studietiden og prøver å oppnå så lav gjeld som mulig. ....</i>	69
6.2.3	<i>Hypotese 5: Studenter blir negativt påvirket av rentenivået i samfunnet og prøver å oppnå så lav rente på lånet som mulig. ....</i>	69
6.3	GENERELL SLUTTKONKLUSJON TIL LÅNEKASSEN	70
7.	VIDERE ARBEID/KRITIKK	71
8.	LITTERATURLISTE	72
9.	VEDLEGG	74

Norsk sammendrag

Denne oppgaven handler om forholdet studenter har til Lånekassen. Den personlige økonomien til studentene er noe som stadig vekker opp i media og er en kilde til debatt. På den ene siden har vi det offentlige, Lånekassen, som prøver å få studenter til å fullføre studiet sitt i normert tid. På den andre siden har vi studenter. De vil helst også fullføre til normert tid, men mange mener inntekten de får ikke strekker til dette målet uten deltidsjobb.

Problemstillingen i denne oppgaven er ”Hvordan blir studentene påvirket av de økonomiske virkemidlene til Lånekassen?”. Flere fullfører nå til normert tid, men betyr det at alt er blitt bedre på skolefronten? Det kommer stadig vekker oppslag om at Norge ligger lavt på utdanning og at gjennomføringen av studiene er for trege. Senest under arbeidet med denne oppgaven kom det et oppslag i VG om timer studenter bruker på studiene sine, som er et eksempel på hvor aktuelt dette tema er.

Første delen av teorien består av undersøkelser og rapporter. Disse kom i etterkant av Kvalitetsreformen. Den har blitt vurdert regelmessig, gjennom delrapporter, siden 2002 da den ble iverksatt. I den andre delen ser jeg nærmere på enkle mikroøkonomiske modeller med hensyn på studentenes jobbsituasjon og økonomiske støtte. Det blir også introdusert et prestasjonsstipend i slutten av teorikapittelet.

For å samle inn data til denne oppgaven har jeg brukt et online spørreskjema fra nettsiden Questback. Dette har så blitt distribuert der det var mulig å få inn svar fra studentene. Studenter vil være det naturlige utvalget å benytte, fordi et viktig mål med undersøkelsen er å finne ut hvordan studenter selv vurderer sin situasjon. Men jeg har også fått inn svar fra andre som har hatt et forhold til Lånekassen tidligere. Spørreundersøkelsen til studentene vil ikke kunne representere alle studentene i Norge siden jeg ikke hadde resursene til å få samlet et representativt utvalg. Det vil heller være en måte å teste ut spørreskjemaet som er laget med hensyn på problemstillingen, delproblemstillingen og hypotesene.

Resultatene som kommer frem viser at studentene blir positivt påvirket av et prestasjonsstipend. Videre ser det ikke ut til at studentene blir påvirket av gjeld og rente. Det virker også som at studentene ser på jobb og studietid som alternative goder, istedenfor komplimentere goder.

Engelsk sammendrag (abstract)

This paper is focused on the relationship students have with the organization Lånekassen. The personal economic situation of students is continually popping up in the media, and is a source of debates. On one hand we have the government, Lånekassen, which is trying to get students to complete their studies in the normal time. On the other hand, we have students. They will preferably also complete in the prescribed time, but some believes that the income they receive is inadequate.

In this paper the main issue will be "how students are affected by the financial instruments of the organization Lånekassen?". More students now complete in the normal time, but does that mean that everything has improved? There are constantly stories about Norway and how the education is going too slow. While working on this paper an article in VG, a newspaper, reported that Norwegian students use less time on their studies than the average student in Europe, which is an example of how relevant this topic is.

The first part of the theory consists of surveys and reports coming in the context of the Quality Reform. It has been checked up on a regular basis since 2002 when reform was executed. In the second part, I investigate simple microeconomic models in terms of students' work situation and financial support. It also introduced a performance scholarship at the end of the theory chapter.

To collect data for this task I've used an online questionnaire from the website Questback. This has then been distributed where it was possible to obtain responses from students. Students asked in this questionnaire will be picked in an natural selection, because an important goal of the survey is to find out how students self- assess their situation. But I've also got answers from others who have had an experience with Lånekassen. The survey will not be able to represent all students in Norway since I did not have the resources to gather a representative sample. I will test the my hypothesis with this questionnaire.

The results that emerge are that students are positively impacted by a performance scholarship. Moreover, it does not appear that students are affected by debt and interest. It also seems that the students are looking for work and study as alternative benefits, rather than compliment benefits.

1. Innledning

1.1 Begrunnelse av valg

Denne oppgaven kommer til å handle om Lånekassen og studentenes forhold til denne offentlige virksomheten. Det vil her bli sett på studentenes reaksjoner rundt endring i inntekt og hvor mye de jobber og studerer. Jeg har valgt å se på denne oppgaven fra et mikroøkonomisk synspunkt og bruker derfor noen modeller som er hentet fra mikroøkonomisk teori. Grunnen til at jeg valgte denne oppgaven var at det lå meg veldig nært som student. Jeg hører ofte at studenter har dårlig råd og at de må finne deltidsjobber for å få nok inntekt.

Dette temaet kommer også ofte fram i medier. Senest mens jeg skrev denne oppgaven kom det en ny artikkel i VG om studietiden til norske studenter. ”Norge på bunnivå i studietid” (Østbø, 2014) Østbø skriver om at norske studenter ligger på bunnen når det kommer til studietimer per uke i Europa. Dette viser at studieproblemer er et aktuelt tema og tar opp noen av de samme faktorene jeg vil ta opp. For eksempel mener studentorganisasjonen studenter trenger mer støtte fra Lånekassen, siden alt for mange studenter må bruke tiden sin på deltidsjobber.

Lånekassen er en offentlig ordning som har ansvar for finansieringen rundt studietiden. De gir økonomisk støtte til studenter og omgjør deler av lånet til stipend mot at studenter klarer eksamenene sine. Flere studenter tar seg derimot en jobb ved siden av fordi de selv ikke mener de får nok støtte til å leve av fra Lånekassen. Med dagens ordning må studentene velge mellom studie og jobb, altså valget mellom bedre karakterer eller større økonomisk frihet.

1.2 Problemstilling og delproblemstillinger

Problemstillingen min er ”Hvordan blir studentene påvirket av de økonomiske virkemiddelene til Lånekassen?”. Dette innebærer å se på forskjellige vinkler av Lånekassen sine økonomiske virkemidler. De økonomiske virkemidler må her defineres. De yter lån til omtrent alle som velger å ta et studium og dette lånet har ingen rente under utdanningen. Det er derfor et veldig gunstig lån. Videre blir deler av dette lånet omgjort til stipend for dem

som ikke bruker lenger tid enn normal studieprogresjon. Det vil si at hvis du står til eksamen får du omgjort 40 % av lånet til stipend. Dette velger jeg å kalle progresjonsstipend. Det finnes også andre regler som påvirker hva studenter får i lån. Studenter som bor hjemme, har høy inntekt eller formue vil få reduksjon i lån. Dette skal jeg se nærmere på ved å operasjonalisere problemstillingen til delproblemstilling 1 ”Hvordan reagerer studenter på endring i inntekten sin med hensyn på jobbsituasjon?”. Her skal jeg se på om studentene ville jobbet mer eller mindre ved en eventuell økning i enten lønn eller støtte fra lånekassen.

Progresjonsstipendet kom med kvalitetsreformen i 2002 og blir fortsatt brukt i dag. Dette fører til at flere studenter har fullført studiene sine til normert tid, men fokuserer ikke på karakterene studentene får. Dette vil bli tatt opp tydeligere igjennom kapittel 2. Jeg vil se om et insentiv med fokus på forbedrede karakterer kan virke på en positiv måte på studentene. Ved at de bruker flere timer til å studere. Jeg har valgt å kalle det et prestasjonsstipend. Prestasjonsstipendet vil ta for seg hvor mange prosent av studielånet som blir omgjort etter hvor gode karakterer studentene får. Dette vil fungere som et økonomisk insentiv for å få bedre karakterer. På denne måten har jeg operasjonalisert problemstillingen til delproblemstilling 2 ”Vil et prestasjonsstipend føre til en positiv effekt på studentene?”. Prestasjonsstipend vil jeg komme tilbake til i slutten av teorikapitlet.

På bakgrunn av problemstillingen og delproblemstillingene kommer jeg til å bruke hypoteser til å teste ut hvordan studenter selv mener de ville reagert på endringer. Disse hypotesene vil komme fram gjennom teorikapitlet og bli testet ut i en spørreundersøkelse som blir rettet mot en tilfeldig, men ikke representativ, gruppe studenter. Grunnen til at jeg satte hypotesene i kapittel 2, var at jeg skal begrunne de med teori og modeller.

1.3 Oppsett av oppgaven

Oppgaven vil følge et normalt oppsett innenfor vitenskaplige tekster. Den vil starte med tidligere undersøkelser, teori og bakgrunn, som er delt i to. Det blir tatt opp to rapporter. Den første heter ”Frafall og gjennomføring i lavere grads studier før og etter kvalitetsreformen” av Per Olaf Aamodt og Elisabeth Hovdhaugen (Aamodt & Hovdhaugen, 2011). Denne rapporten har hovedvekt på frafall, nærmere bestemt de som slutter å studere og de som skifter over til en annen linje. Ingen av disse gruppene vil fullføre til normert tid og kan derfor ses på som en ”tapt” student for institusjonene. Den neste rapporten heter ”Studenters inntekt, økonomi og boutgifter: levekår blant studenter” skrevet av Anders Barstad, Torkil

Løwe og Lotte Rustad Thorsen (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Her presenteres tall for inntekter og utgifter studenten har og er med på å gi en oversikt over gjennomsnittstudenten. Til slutt i teorikapitlet oppsummerer jeg de forskjellige hypotesene som ble utredet igjennom kapitlet.

I kapittel 3 beskrives metodene som blir brukt i oppgaven. Her er spørreskjema jeg laget sentralt. Valg tatt rundt spørreskjemaet kommer også fram gjennom kapitel 3. Hvordan det ble laget, hvordan jeg kontaktet respondentene, forskningsdesign som ble benyttet, osv. Det kommer også frem diverse valg som er tatt under arbeidet med oppgaven. Til slutt i metodekapitlet kommer det frem diverse avgrensinger som jeg har tatt rundt utvalget. Det vil for eksempel ikke være et representativt utvalg. Utover de som faktisk har svart, har jeg ikke hatt tid eller ressurser til å skaffe respondenter som representere Norges studentbefolkning.

I kapittel 4 presenteres resultatene av undersøkelsen. Der finnes en oversikt over hvilke svar som kom inn fra respondentene. For å gi oversiktlige presentasjoner er det benyttet grafiske illustrasjoner, med noen få krysstabeller.

I kapittel 5 tar jeg opp analysen rundt resultatene. Her vil jeg gå gjennom hypotesene, og se hvordan de har holdt seg i forhold til respondentenes svar i undersøkelsen. Det vil dukke opp flere krysstabeller for å stille de forskjellige spørsmålene opp mot hverandre.

Konklusjonen presenteres i kapittel 6 etter analysen. Dette kapitlet vil først ta for seg en konklusjon rundt hypotesene. Til slutt presenterer jeg en generell konklusjon som tar for seg hovedproblemstillingen hele oppgaven startet med.

I kapittel 7 ser jeg med et kritisk blikk på mulige svakheter ved oppgaven, og hvilke muligheter det er for videre forskning på feltet. Det vil også dukke opp videre forskningsmuligheter i løpet av oppgaven.

2. Teori og tidligere undersøkelser

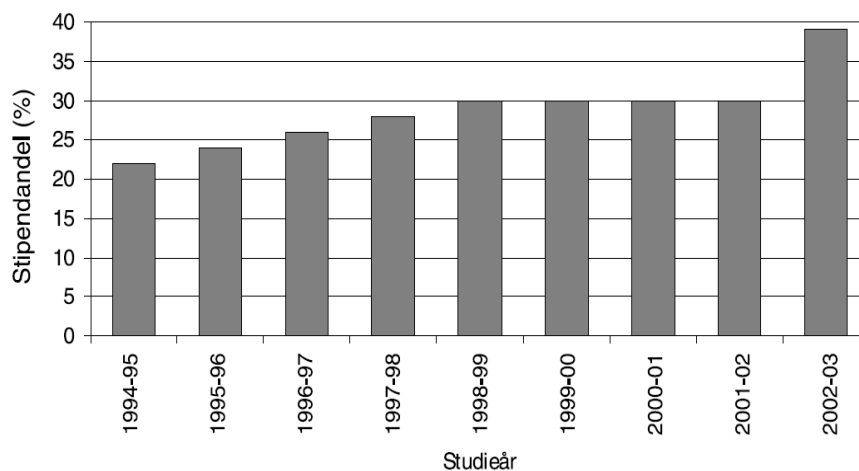
2.1 Studentens inntektskilder

2.1.1 Kvalitetsreformen 2002

Kvalitetsreformen, som kom i 2002, er beskrevet i stortingsmelding nummer 27 (2000-2001) fra Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (Det Konglige Kirke-, Utdanning- og Forskningsdepartement, 2001). Kapittel 12 i st. meld. nr. 27 sier følgende:

”Hovedformålet med studiefinansiering er å sikre alle en lik rett til å ta utdanning. Finansieringen må være innrettet slik at den enkelte har økonomisk mulighet til å ta høyere utdanning, uavhengig av egen og foreldres økonomi”.

Grunnlaget for denne reformen var en lav gjennomstrømming og for høyt frafall av studenter i høyere utdanning. Denne reformen skulle gi et insentiv til å studere mer og fullføre studiet til normert tid. Det offentlige ville også øke stipendandelen som vi kan se av figur nr 1.

kilde: Stortingsmelding nummer 27

Figur nr. 1:

Stipendandel i prosent fra 1994 til 2003.

Deler av forslaget handlet om at lånet skulle omgjøres til stipend etter progresjon innenfor fagene. Dette vil si at hvis studenten sto på alle eksamenene sine, så ville 40 % av lånet bli omgjort til stipend, mens det før var vanlig at studentene, uansett hvordan det gikk på skolen, fikk ca. 30 % omgjort til stipend fra Lånekassen. For hvert studiepoeng man stryker med den nye reformen vil studentene få redusert stipendandel. Dette gjør at det er en kostnad ved å stryke eller ved å avslutte studiet, siden studentene på den måten ikke gjennomførte

---

eksamen. De siste årene hadde det vært en sakte økning i stipendandelen som vi ser i figuren nr. 1. Men det var først i reformen 2002 at det offentlige gjorde om forutsetningene for progresjon og at stipendandelen fikk en større økning.

2.1.2 Aamodt og Hovdhaugen.

Rapporten ”Frafall og gjennomføring i lavere grads studier før og etter kvalitetsreformen”

Forslaget om progresjonsstøtte var et insentiv fra det offentlige for at det skulle bli flere studenter som fullførte høyere utdanning til normert tid. På denne måten har det offentlige et nytt virkemiddel de kan bruke for å påvirke studentenes ønske om å studere. Aamodt og Hovdhaugen kom i denne undersøkelsen fram til at antallet studenter som sluttet å studere i løpet av første året, før og etter kvalitetsreformen, var omtrent den samme. Dette var ikke forventet siden kvalitetsreformen skulle være med på å gjøre det lettere å studere gjennom mer faste strukturer, altså mindre valgfrihet og tettere oppfølging. Men utfallet har blitt at studentene er mer stabile andre og tredje året sitt. På den måten er universitetene blitt flinkere til å holde på studenter som ellers ville byttet linje. Reformen hadde ikke noen effekt på de som valgte å slutte i studiet, de oppsummerte dette ved en konklusjon.

*”Hovedbildet viser altså at det kan se ut til at Kvalitetsreformen har hatt en viss positiv effekt på studentenes produksjon av studiepoeng, og dessuten ført til at færre studenter skifter lærested (og studium). Derimot har ikke reformen hatt noen synlig effekt på andel studenter som slutter i høyere utdanning.”
(Aamodt & Hovdhaugen, 2011)*

Når det kommer til forklaringer på frafall har tidligere forskning kommet med forklaring som kan deles i forskjellige hovedkategorier. Første kategorien er individuelle faktorer, som bakgrunn, motivasjon, innsats, det sosiale, osv. Den andre kategorien er forhold ved lærested, slik som god kvalitet på undervisning, tett oppfølging av studentene og strukturen på studiet. Til slutt har vi tredje kategorien som er samfunnsmessige faktorer, her drøftes de økonomiske faktorene. De samfunnsmessige faktorene er arbeidsmarkedet i forhold til studier, studiestøtte og hvordan dette påvirker frafallet. I den tredje kategorien blir både forholdet mellom arbeid og student samt forholdet mellom studiestøtte og student diskutert. Det gjør den siste kategorien relevant for denne oppgaven. I disse rapportene har de valgt å se på kull som startet studiene før Kvalitetsreformen. Dessverre var det ikke mulig å oppdrive denne type informasjon fra tallene de hadde før år 2000, men undersøkelser før år 2000 kunne tyde på at faktorer utenfor institusjonenes kontroll var viktig. Her tar de opp

eksempler på at studenter sluttet fordi de hadde fått et bedre jobbtilbud og det faktum at Norge har et godt arbeidsmarked sammenlignet med mange andre land.

Det faktum at det kan være faktorer utenfor skolen som bestemmer frafallet, gjør at de ikke alltid er skolen sin feil om det er høyt frafall. Aamodt og Hovdhaugen mener videre at man ikke ukritisk kan bruke frafall og gjennomføring som måling på kvaliteten skolene leverer. Dette argumenterer de for med diverse litteratur innefor temaet. Videre mener de at det kan være galt å straffe eller belønne skoler basert på frafall siden det ikke alltid er under institusjonenes kontroll.

Andre virkemidler i reformen var tettere oppfølging av studenten. Lærerne skulle bli flinkere på tilbakemeldinger og det skulle bli flere obligatoriske oppgaver og oppmøter. Dette går utenfor min problemstilling, så jeg velger å avgrense meg til å se på de finansielle målene som kom med kvalitetsreformen ved forandringer rundt Lånekassen.

2.1.3 Lånekassen

Et av målene med reformen er at Lånekassen vil ha flere studenter til å bli heltidsstudenter istedenfor å ta seg deltidsjobber. Dette er forsøkt oppnådd ved at de som studerer deltid mister noen av støttemulighetene fra Lånekassen. Dersom studenter fortsatt velger å jobbe får de fortsatt lån, men andelen som blir omgjort til stipend blir redusert hvis du kommer over en viss inntektsgrense eller har for stor formue. Før kvalitetsreformen i 2002, fikk studentene reduksjon hvis de tjente mer enn 5 200 kr i måneden, i de 10 månedene de studerte. Imidlertid ble det for vanskelig å skille hva de tjente i sommerferien fra det de tjente i studiemånedene. Derfor valgte Lånekassen å se på årsinntekt, og stipendet ble redusert hvis du i 2002 tjente mer enn 100 000 kr.

Hos Lånekassen vil du som student få redusert lånet ditt hvis du har for høy inntekt eller for mye i formue. Hvis du har for høy formue eller for høy inntekt igjennom hele året vil dette redusere først stipendet, og når det ikke er mer stipendandel igjen, så reduseres lånet.

”Stipendet blir redusert med fem prosent per måned av inntekt over beløpsgrensen. Stipendet blir redusert med to prosent per måned av den delen av formuen som er over grensene for enslig søker, og én prosent per måned av den delen av formuen som er over grensene for gift søker/samboer med felles barn” (Lånekassen, 2013).

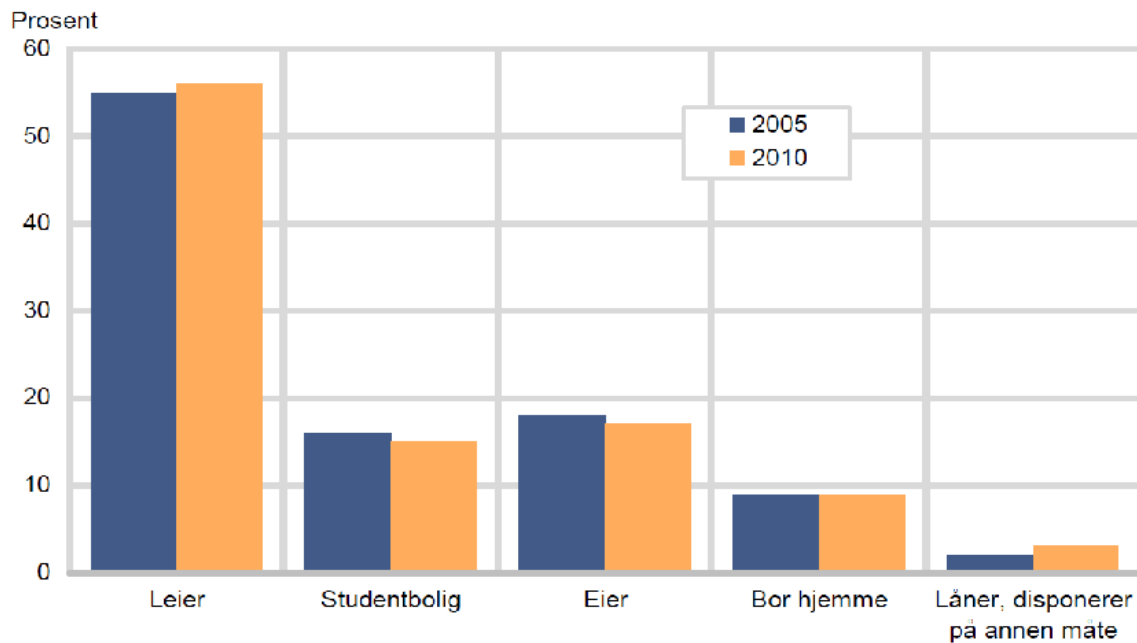
2.2 Studentens utgifter

Det ble i en rapport fra 2012, av Torkil Løwe, Anders Barstad og Lotte Rustad Thorsen, lagt frem tall for utgifter hos studenter i 2010 (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Jeg tenker å dele opp teorien ved å skille boutgifter og de resterende utgiftene siden boutgifter skiller seg ut i størrelse, og velger å starte med boutgiftene.

2.2.1 Utgifter som omhandler bolig

Boligutgiftene er en av de største utgiftspostene studenter møter. ”Halvparten av studentene har høy boutgiftsbelastning, det vil si at de bruker mer enn en fjerdedel av husholdningsinntekten på boutgifter (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Det er selvfølgelig forskjell på studenter som bor i de største byene enn i mindre tettsteder, der prisene på bolig vanligvis er lavere. Det er også forskjell på studenters livssituasjon. Noen er gift og har barn, noen er alenemødre/alenefedre, men de fleste kommer rett fra videregående eller har hatt et kortere opphold i jobb eller med reising.

De fleste studenter er ikke i stand til å oppfylle bankenes 15 % krav til egenkapital, som kom i 2012 for lån til boligkjøp. En student som vet han skal bo på et sted igjennom hele utdannelsen, noe som ofte tar 5 år, kunne vurdert å kjøpe en leilighet istedenfor å leie i denne perioden. Men skal man kjøpe en bolig til rundt 2 millioner vil dette bety at studenten må stille med en egenkapital på 300 000 kr. Det er ikke mange studenter som på egenhånd har tilgang til 300 000 kr rett etter videregående.

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

Figur nr. 2: Studenter fordelt på ulike boforhold.

Dette er en av muligens flere grunnene til at det er mye vanligere å leie enn å kjøpe, som vi kan se av figur nr. 2. De som bor hjemme slipper denne utgiften. De får like stort lån av Lånekassen, men de som er hjemmeboende vil ikke få noe av lånet omgjort til stipend. Det betyr at de opparbeider mye høyere gjeld gjennom studiet, hvis de velger å ta opp dette lånet fra lånekassen. Argumentet for å ta opp dette lånet er at du ikke betaler rente under utdanningen, noe som gjør det til et relativt gunstig lån. Et interessant poeng her er at ett av virkemidlene til Lånekassen, progresjonsstipendet, skal gi en økonomisk uttelling. Men for de hjemmeboende spiller ikke denne effekten inn. Uansett om de står på eksamen eller ikke, vil de ikke få noen reduksjon av gjelden sin.

Studenter bruker i gjennomsnitt 65 000 kr på boustgifter og medianstudenten bruker 54 000 kr på dette formålet (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). For de hjemmeboende ville det vært et alternativ å trekke dette fra summen på 94 400 kr. Da ville det lånet de burde fått ligge på rundt $94\,400 - 54\,000 = 40\,400$, (rundet nedover til medianen). Dette lånet kunne da Lånekassen bruke på samme måten som de gjør med den vanlige studiestøtten og omgjort 40 % i progresjonsstipend etter hvor mange eksamener studenten klarte å gjennomføre. Da ville den hjemmeboende studenten fått omgjort $40400 \cdot 0,4 = 16\,160$ kr til stipend, når alle eksamenene er gjennomført. Det ville altså redusert gjelden og gjort at Lånekassen kan fungere som et offentlig virkemiddel på disse studentene også.

Regneeksempel på støtten fra Lånekassen

Vi kan regne litt på det og holde oss på dagens utbetalinger som gjennomsnittlige utbetaling over 5 år og en rente på 3,5 %. Gjelden vi bygger opp vil være $94\,400 \text{ kr} * 5 \text{ år} = 472\,000 \text{ kr}$, Stipendet blir $37\,760 \text{ kr} * 5 \text{ år} = 188\,800$. Beløpet som skal betales tilbake er altså $472\,000 - 188\,800 = 283\,200$. En vanlig student som ikke bor hjemme og setter pengene i banken kan med rentegevinsten i banken tjene $94\,400 * 1,035^4 + 94\,400 * 1,035^3 + \dots + 94\,400 = 506\,217 \text{ kr}$. I dette eksempelet sitter en student som får omgjort lån til stipend på vanlig måte igjen med $506\,217 \text{ kr} - 283\,200 \text{ kr} = \underline{223\,017 \text{ kr}}$. Dette vil være penger som Lånekassen må ses på som en utgift siden dette ikke blir betalt tilbake i fremtiden.

Kan man leve uten å røre studielånet vil studenten i slutten av studietiden ha fått over 220 000 kr av det offentlige. Ser vi på de hjemmeboende som ikke får samme stipendet vil gevinsten reduseres til rentene de sparer. De sitter igjen med en rentegevinst på $506\,217 - 472\,000 = \underline{34\,217 \text{ kr}}$. som er et mye lavere beløp, men de har ikke betalt boutgifter i løpet av disse årene.

Boutgifter for forskjellige studenter

Som nevnt tidligere er det forskjell på studentene, både når det kommer til alder og familiesituasjon. Under er det en tabell som går over tall for 2010 fra SSB (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Disse omhandler hvilke boutgifter de forskjellige gruppene har.

	I alt		Studenter som ikke bor sammen med andre voksne		Studenter som bor sammen med en annen voksen	
	Median boutgifter	Antall svar	Median boutgifter	Antall svar	Median boutgifter	Antall svar
Alle	54 000	1 921	48 000	1 274	90 000	647
Kjønn						
Menn	54 000	810	48 000	567	91 200	243
Kvinner	55 200	1 111	48 000	707	90 000	404
Alder						
19-21 år	50 800	584	47 500	462	87 300	122
22-24 år	52 800	784	46 800	522	84 000	262
25-34 år	70 800	553	50 100	290	98 000	263
Husholdningstype						
Enslige	48 000	1 218	48 000	1 218	-	-
Enslige forsørgere	85 800	31	85 800	31	-	-
Par uten barn	86 400	529	-	-	86 400	529
Par med barn	108 000	118	-	-	108 000	118
Arbeid						
Arbeider ikke	51 300	786	45 900	549	84 000	237
1-9 timer i uka	51 000	471	48 000	332	82 800	139
10-34 timer i uka	60 000	612	51 600	374	96 000	238
35 timer eller mer i uka	98 400	52	-	-	124 800	33
Antall semestre						
1-3 semestre	53 400	371	48 600	289	96 000	82
4-6 semestre	52 300	797	47 400	560	91 200	237
7 semestre el. mer	60 000	744	48 000	420	89 100	324
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	52 300	1 044	46 800	712	89 400	332
Høgskoler	56 400	740	48 000	468	91 800	272
BI og Campus Kristiania	60 400	137	56 400	94	99 600	43
Studiebrøk						
Heltid	54 000	1 827	48 000	1 230	90 000	597
Deltid	80 400	94	54 300	44	109 400	50
Eier/leier						
Studentbolig	44 400	325	41 900	263	70 300	62
Eier	96 000	370	72 000	118	107 000	252
Leier	53 400	1 226	48 000	893	87 600	333
Utdanningssted						
Oslo	58 800	541	50 400	349	96 000	192
Andre storbyer	52 400	991	47 500	679	90 000	312
Ikke storby	56 400	389	45 600	246	83 600	143

Kilde: Levekår blant studenter 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell nr. 1: Bakgrunnsinformasjon og bosituasjon for studenter.

I tabell nr. 1 tar Thorsen for seg studenter som bor med voksne i forhold til studenter som bor alene. Det vil ofte være studenter som lever som par i forskjellige aldersgrupper mot single studenter. Thorsen ser på median boutgiften i de forskjellige tilfellene studentene har respondert. På de fleste postene ser det ut til at det ikke vil være så veldig stor forskjell, med

---

tanke på at boutgiftene til de som bor sammen med en annen voksen må deles på to personer, noe som fører til nesten samme utgiften pr. person som en som har denne utgiften alene. Det vi ser en tendens til er at boligutgiftene øker med alder, men ikke nødvendigvis med antall semester. Thorsen nevner at det ikke er mye forskjell på de som har flere semester bak seg, men når de kommer på 7 semester eller over dette kan de ha startet familieforhold. Når det kommer til de som eier/leier, virker det som par har et gunstig fortrinn ved at boutgiftene delt på to personer er relativt lavere enn for de som bor alene.

Det komme også fram i denne tabellen hvor mange som arbeider. Det er 786 som har svart at de ikke arbeider i det hele tatt. Dette utgjør 41 % av de 1921 personene som er blitt spurt. Det er derimot $612+52 = 664$ som sier de jobber mer enn 10 timer, hvilket utgjør 35 %. Først når studenter jobber mer enn 10 timer i uken vil det påvirke studiene deres. Dette kom fram i rapporten til Hovedhaugen, Aamodt og Opheim "Evaluering av kvalitetsreformen: Delrapport 6: Den nye studiehverdagen"

"Dersom vi sammenligner hvor mye tid studenter med ulike mengde arbeid ved siden av studiene bruker på studiene ser vi at studenter som ikke arbeider og som arbeider inntil 10 timer per uke bruker like mye tid på studiene. Det ser dermed ut til at det er først når arbeidstiden overstiger 10 timer den har en påvirkning på studieinnsatsen, men at effekten av arbeid generelt er begrenset." (Hovedhaugen, Aamodt, & Opheim, 2006).

Ser vi på noen små variasjoner kan vi ta opp de forskjellige utdanningsinstitusjonene. De som går på privatskolen BI og Campus Kristiania har litt høyere median enn høyskoler på andre steder og universiteter. Det er litt færre respondenter ved BI og Campus Kristiania enn de to andre så det kan ha påvirket resultatet. Men som Thorsen nevner i rapporten sin så har de studentene ved BI og Campus Kristiania de høyeste boutgiftene. Disse institusjonene er nært knyttet med Oslo som ligger på rundt 58 800 kr i medianen. BI og Campus Kristiania ligger da 1 600 kr over det som er vanlig i Oslo og vil derfor være med på å øke gjennomsnittskostnaden.

Ut ifra tabell nr. 1 ser det ikke ut til at det er så veldig stor forskjell mellom de som bor i andre byer og de som bor utenfor storbyer. Men vi kan ikke ut fra denne enkle tabellen si noe om hvor de har spurt folk utenfor storbyene. Det vi kan se er at Oslo skiller seg ut med en høyere utgift enn de andre storbyene. Antall semestre og alder kan se ut til å gi studentene høyere boutgifter. Det er stor forskjell på heltids- og deltidsstudenter.

Andre interessante punkter som skiller seg ut ved undersøkelsen er enslige forsørgere. Disse har en boustgift på 85 800 kr alene. Det er 31 personer som har svart, som er et relativt lite tall i undersøkelsen. 85 800 kr er nesten like stort og faktisk litt større enn for noen par som betaler sammen. Det er mulig noen eller de fleste av respondentene her eier istedenfor å leie, siden det å eie er mye dyrere enn å leie. Ser vi på de som eier ligger de mye høyere enn de som leier, spesielt de single med en utgift på 72 000 kr.

Utgiftene ved å eie et sted i forhold til å leie er veldig stort med over dobbelt så mye utgifter ved å eie. Men da er det viktig å ta med seg at når noen eier et sted, betaler de ned på et lån pluss renter, mens de som leier ikke får noe igjen for innbetalingene sine utenom et sted å bo. Det er en form for tvangssparing, når man betaler ned avdrag, i forhold til de som velger å leie. Når de som eier selger huset sitt vil de derfor sitte igjen med en større sum enn når de kjøpte, hvis vi ser bort fra et fall i boligmarkedet, som selvsagt er en risiko.

Det er veldig få spurte deltidsstudenter i denne undersøkelsen, rundt 5 %. Om dette er representativt for Norges studenter blir det ikke tatt opp i undersøkelsen, men det virket som et lavt tall. Uansett har de en høyere median boustgift enn heltidsstudentene, som kan forklares med at mange som tar deltidsstudiet også jobber mer. Derfor har de muligheten til å leve med høyere boustgifter.

Høy boligutgiftsbelastning

Hvis 25 % av inntekten din etter skatt går til boligutgifter sies det at du har høy boligutgiftsbelastning. (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Ser vi på tabellen under, tabell nr. 2, kommer det frem hvem av de spurte i 2010 som faller inn under denne definisjonen. Vi kan her se at det er høye andeler av studentene som har en høy belastning på boligutgiftene, tallet var 74 % av alle de spurte i 2005 og 75 % av de spurte i 2010. Regner de med studielånet blir tallene 47 % i 2005 og 52 % i 2010. Det er også her tall fra 2005 som viser utviklingen gjennom 5år.

	Andel med høy boutgiftsbelastning		Andel med høy boutgiftsbelastning medregnet studielån		Antall svar	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
Alle	75	74	47	52	1 189	1 603
Kjønn						
Menn	80	77	47	54	510	678
Kvinner	71	72	47	51	679	925
Alder						
19-21 år	85	85	52	62	202	325
22-24 år	83	78	51	53	530	737
25-34 år	62	61	40	46	457	541
Husholdningstype						
Enslige	90	84	58	60	728	969
Enslige forsørgere	53	65	33	32	43	31
Par uten barn	59	59	35	39	326	464
Par med barn	25	49	13	44	92	115
Antall semestre						
1-3 semestre	82	85	58	65	73	62
4-6 semestre	78	79	47	55	545	790
7 semestre el. mer	72	67	47	48	571	742
Utdanningsinstitusjon						
Universiteter	80	77	54	56	635	853
Høyskoler	68	70	38	49	433	648
BI og Campus Kristiania	77	75	47	48	121	102
Studiebrøk						
Heltid	77	75	48	53	1 107	1 513
Deltid	45	53	39	46	82	90
Eier/leier						
Studentbolig	85	78	44	49	225	246
Eier	51	57	35	46	237	348
Leier	80	79	52	56	727	1 009
Arbeid						
Arbeider ikke	79	79	54	64	481	600
1-9 timer i uka	80	78	45	53	292	407
10-34 timer i uka	71	68	42	41	367	545
35 timer eller mer i uka	43	37	31	35	49	51
Utdanningssted						
Oslo	82	75	60	52	262	457
Andre storbyer	78	76	51	56	476	807
Ikke storby	68	68	35	45	451	339

Kilde: Levekår blant studenter 2005 og 2010. Statistisk sentralbyrå

Tabell nr.

2: andel med høy boutgiftsbelastning.

Det vises ut fra Tabell 2 at de som hadde høyest boutgifter i Tabell 1, de som eide egen bolig, ikke er de som er høyt belastet. Siden belastning defineres som andel av inntekt, og boutgifter er høye, må forklaringen på at de ikke er høyt belastet være at de som eier egen bolig har en større inntekt utenom Lånekassen enn andre. Antageligvis jobber de ved siden av studiene. Det kan også tenkes at de har annen egenkapital til å betale husleie/avdrag. Her kan det være snakk om familier som støtter, eller oppspart formue. De som har en inntekt på 100 000 kr og en boligutgift på 70 000 kr vil være høyt belastet, men noen andre kan betale denne boutgiften. Derfor kan det variere hvor presset økonomien til studentene er.

De som derimot er truffet mest av høy belastning er enslige studenter med 90 %. Det vil si at ni av ti har en høy belastning av den vanligste typen student, som vi kunne se i tabell nr. 1. Det som også er interessant her er enslige forsørgere. De hadde en relativ større utgift enn de andre studentene i tabell nr. 1, men det er bare halvparten av dem som er høyt belastet i tabell nr. 2.

I en konklusjon angående boligutgiftene fra 2005 til 2010 mener Thorsen at studenters boligøkonomi er noe forverret og at studiestøtten ikke har kompensert for dette. Hun mener også at noen studenter i større grad arbeider for å dekke opp de økte boutgiftene. I 2010 skal studielånet ha redusert andelen med høy boutgift med 22 %, som er en nedgang fra 2005 der studielånet reduserte andelen med 28 %.

”Tallene kan tyde på at studentenes boligøkonomi er noe forverret i perioden fra 2005 til 2010. Det har ikke skjedd en økning i studiestøtten som kan kompensere for studentenes økte boutgifter. Ser vi dette kapitlet om boligøkonomi i sammenheng med kapitlet om inntekt, kan det se ut til at studentene i større grad arbeider ved siden av studiene for å dekke opp de økte boutgiftene. Vi ser også at mens studielånet reduserte andelen med høy boutgiftsbelastning med 28 prosentpoeng i 2005, bidro studielånet tilsvarende med 22 prosentpoeng i 2010.” (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012)

2.2.2 Andre kostnader enn bolig

Poenget med undersøkelsen til Løwe og Barstad var å se på mønster hos studentene når det kom til forbruksvaner og betalingsevne. Jeg skal isteden gi en oversikt over hva de bruker penger på. I tabell nr. 3 under kommer Løwe og Barstad fram til tallene sine gjennom et spørreskjema på om lag 50 spørsmål og 13 kategorier. Tallene stammer fra 2010

Tabell 7.1. Løpende utgifter blant studenter, summert og etter type. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning gitt ved desil/kvartilgrenseverdier. Kroner per år og prosent. N=2165

	Gjennomsnitt, alle	Andel hushold med 0 (%) ¹	lavt konsum - middels konsum - stort konsum				
			1. desilgrense	1. kvartilgrense	Median	3. kvartilgrense	9. desilgrense
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie	33 000	1	16 000	21 000	26 000	39 000	52 000
2) Klær og skotøy	9 000	1	2 000	4 000	6 000	10 000	20 000
3) Sportsutstyr unntatt klær/sko	1 800	33	0	300	1 000	2 000	5 000
4) Treningsstudio o.l.	1 900	23	0	300	1 400	2 800	5 000
5) Helsepleie, lege o.l.	2 500	13	0	700	2 000	3 500	6 000
6) Alkohol utenom uteliv	4 800	12	0	1 500	3 600	6 000	12 000
7) Sigaretter, tobakksvarer	3 200	68	0	0	0	3 100	10 000
8) Studentkantiner	3 100	15	0	900	2 400	3 600	6 100
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	5 600	7	600	1 800	3 600	6 000	12 000
10) Kino, teater, konserter o.l.	2 300	12	0	1 200	1 800	3 000	4 800
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	900	29	0	0	500	1 000	2 000
12) Aviser, blader og bøker	900	25	0	0	500	1 000	2 000
13) Bruk av telefon og internett	4 600	7	800	2 400	3 900	6 000	9 000
Sum løpende utgifter (1-13)	74 000	0	39 000	50 000	67 000	89 000	116 000

¹ Andelen uten utgift gjelder husholdningen. Andelen er dermed for lave sett i et individuelt perspektiv.

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell 7.2. Løpende utgifter blant studenter summert og etter type, samt andelen som ulike utgiftstyper utgjør av totale utgifter. Forenklet liste. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt og spredning. Kroner per år og prosent. N=2165

	Gjennomsnitt, alle	Andel av totale utgifter	lavt konsum - middels konsum - stort konsum				
			1. desilgrense	1. kvartilgrense	Median	3. kvartilgrense	9. desilgrense
Dagligvarer m.m. (1)	33 000	45	16 000	21 000	26 000	39 000	52 000
Klær, sport, helse (2-5)	16 000	22	5 000	8 000	13 000	19 000	29 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	19 000	26	4 800	9 000	14 000	24 000	38 000
Telefon, musikk m.m. (11-13)	6 400	9	2 000	3 600	5 800	8 200	12 000
Sum løpende utgifter	74 000	102	39 000	50 000	67 000	89 000	116 000

¹ Summen blir mer en 100 prosent pga avrunding.

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell nr. 3: Løpende utgifter blant studenter

De har her slått sammen noen av de 13 postene til 4 større poster. De oppgir både gjennomsnittet, medianen, kvartiler og desiler. Når vi måler medianen vil det være beløpet som kommer i midten av alle beløpene når de er rangert etter størrelse. Videre er kvartiler en deling av tallene i fire like store grupper etter at de er rangert, på den måten får vi tallene på $\frac{1}{4}$ og $\frac{3}{4}$. Alt som ligger under 1. kvartilgrense vil være under 25 % av svarene og alt som ligger over 3.kvartilgrense vil være de øverste 75 % av svarene. På samme måte er desiler delt opp i 10 grupper der hver gruppe består av 10 % av besvarelsen. Det vil si at alt under 1. desilgrense er de nederste 10 % av besvarelsene og 9. desilgrense er de øverste 10 % av besvarelsene. En av grunnene til at vi regner ut desiler og kvartiler er at det reduserer effektene av ekstreme tilfeller som påvirker et eventuelt gjennomsnitt. Derfor velger statistikere i noen tilfeller å ta gjennomsnittet mellom 1. og 9. desilgrense eller å ta gjennomsnittet mellom 1. og 3. kvartilgrense.

De store postene blir 1. Dagligvare m.m., 2. Klær, sport, helse, 3. Fest, uteliv m.m. og 4. Telefon, musikk m.m. Ut ifra tabell nr. 4 nedenfor ser vi at den største posten studenter står

overfor, når vi ser bort fra boligutgifter, er dagligvarer. Den står for nesten halvparten av kostnadene med en andel på 43 %. “Med dagligvarer mener vi alle typer matvarer og drikke, husholdningsartikler, toalettartikler, kosmetikk og hårpleie. Regn også med kioskvarer og brus, men ikke tobakk eller alkoholholdige drikker” (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). De kom frem til at de to postene som har ganske lik andel av de totale kostnadene, klær, sport og helse med 22 % andel og fest, uteliv og lignende med 26 % andel, var splittet mellom kjønnene. ”Menn bruker noe mer penger enn kvinner på fest og uteliv, mens kvinner i større grad ser ut til å prioritere innkjøp av klær.” (Barstad, Løwe, & Thorsen, 2012). Til slutt har vi siste posten som omhandler telefon, musikk og lignende med 9 % andel.

Tabell 7.4. Løpende utgifter blant studenter som er enslige, etter aldersgruppe og kjønn. Studenter som ikke har gjeldende utgift teller med. Gjennomsnitt per år. Kroner. Og andel av løpende utgifter

	Alle	Andel av løpende utgifter Prosent	Aldersgruppe			Kjønn	
			19-21 år	22-24 år	25-34 år	Menn	Kvinner
1) Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie	34 000	43	30 000	34 000	42 000	35 000	34 000
2) Klær og skotøy	10 000	13	11 000	10 000	10 000	9 000	12 000
3) Sportsutstyr u klær/sko	1 900	2	1 800	2 000	1 900	2 700	1 200
4) Treningsstudio og lignende	2 000	3	2 000	1 900	2 200	1 700	2 100
5) Helsepleie, lege og lignende	2 600	3	2 200	2 700	3 000	1 800	3 200
6) Alkohol utenom uteliv	5 500	7	5 800	5 500	5 000	6 400	4 800
7) Sigaretter, tobakkvarer	3 400	4	3 100	3 500	3 900	3 700	3 200
8) Studentkantiner	3 600	5	3 400	3 600	4 200	4 200	3 200
9) Kafé, pub, restaurantbesøk	6 300	8	5 200	6 500	7 900	7 000	5 700
10) Kino, teater, konserter og lignende	2 500	3	2 500	2 500	2 600	2 500	2 500
11) Musikk-, bilde-, filmprod.	1 000	1	900	1 000	1 200	1 200	900
12) Aviser, blader og bøker	900	1	700	900	1 100	800	900
13) Bruk av telefon og internett	4 600	6	4 000	4 700	5 800	4 200	5 000
Sum løpende utgifter (1-13)	79 000		72 000	79 000	91 000	79 000	78 000
herav:							
Dagligvarer, kioskvarer, kosmetikk og hårpleie (1)	34 000	43	30 000	34 000	42 000	35 000	34 000
Klær, sport, helse (2-5)	17 000	22	17 000	16 000	17 000	15 000	18 000
Fest, uteliv m.m. (6-10)	22 000	28	20 000	22 000	24 000	24 000	19 000
Telefon, internett m.m. (11-13)	6 500	8	5 500	6 500	8 000	6 100	6 800
N	1503	1503	584	593	326	686	817

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell nr. 4: Utgiftsposter fordelt over alder og kjønn

Tabell nr. 4 viser hvordan de forskjellige postene øker med alder og hvordan det fordeles blant kjønnene. De kommer fram til at den eneste posten som stiger signifikant med alderen er dagligvare, mens de andre postene ikke blir så påvirket av alder. Dagligvarer er den største posten, en økning i denne vil føre til en betydelig økning i den totale kostnaden for de eldre studentene. Det er også en økning i kafé, pub og restaurantbesøk, men denne posten er ikke like omfattende. Når det kommer til kjønn vil det ikke være noen store forskjeller, utenom dem vi allerede har tatt opp. Kvinner kjøper mer klær og menn bruker mer penger på fest og uteliv.

Tabell 7.5. Utgifter til feriereiser, bilhold og kjøp av diverse goder. Andel studenter i husholdninger som har kjøpt siste år*, gjennomsnittlig beløp for alle og etter alder. Personlig beløp (parutgift er delt på to). Prosent og kroner

	Prosentandel i husholdninger som har kjøpt	Beløp alle	19-21 år	22-24 år	25-34 år
Feriereiser	66	8 200	7 400	8 500	8 800
Sykkel	12	450	510	450	430
Datamaskin	37	2 100	2 500	2 000	2 000
TV/elektro	33	1 300	1 000	1 300	1 500
Hvitevarer ¹	15	540	290	460	960
Møbler og lignende ¹	65	2 200	1 900	1 700	3 300
Utgifter til bilhold	38 ²	5 300	3 400	5 500	7 400
N ³	2 174	2 174	714	862	598

¹Andel og beløp er beregnet på grunnlag av alle studenter som har flyttet hjemmefra, siden spørsmålet ikke ble stilt til studenter som bor hjemme

²Andelen studenter som eier eller disponerer bil

³Antallet som svarte varierer noe fra spørsmål til spørsmål på grunn av variasjoner i antallet som unnlot å svare.

Spørsmålene om hvitevarer og møbler og lignende har lavere antall som svarte fordi hjemmeboende ikke er med (total N=1943 for hvitevarer og 1941 for møbler og lignende)

*Bilhold gjelder alle som eier eller disponerer bil på intervjuetidspunktet

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell nr. 5: Luksusutgifter

Studenter i dagens samfunn har også et innkjøp av goder som ferie og lignende. Dette går utenfor nødvendighetsgodene som bolig og dagligvarer, men tar fortsatt en andel av pengene som studentene har til sin disposisjon.

Tabell 7.6. Diverse utgifter knyttet til studiet. Gjennomsnittlig utgift, 2005 og 2010 (i 2010-kroner). Personlig beløp (parutgift er delt på to for studentpar)

	2005		2010	
	Kroner	Andel	Kroner	Andel
Studielitteratur (ekskl. andre studieutgifter)	4 700	69	4 200	66
Papirvarer, skrivesaker, minnepinner, kopiering	640	9	610	10
Maling, farger, tekstiler og lignende	570	8	520	8
Spesifikk PC, Mac, kalkulator	..	..	180	3
Spesielle studiehjelpemidler	9	0,0	7	0,0
Avgifter og/eller gebyrer utenom semesteravgiften	930	14	840	13
Totalt	6 849	100	6 357	100
N	1 895	1 895	2 178	2 178

Kilde: Levekår blant studenter 2010, Statistisk sentralbyrå

Tabell nr. 6: Utgifter knyttet til studiet

Til slutt har vi tabell nr. 6. Skolen krever sitt igjennom pensumbøker og diverse skoleutstyr som også blir en kostnad for studentene. Dette er litt av grunnen til at studentene får et større beløp av Lånekassen i august og januar, så de skal kunne kjøpe inne det de trenger til semesteret og fortsatt kunne overleve måneden.

Oppsummering av rapportene.

Det virker som at kostnadene studentene står overfor ikke blir dekket av Lånekassen. Dette kan gjøre at Lånekassen må revurdere kostnadsnormen, siden de gikk ut med at alle skal

kunne studere uavhengig av egen og foreldrenes økonomi. Videre vil Lånekassen at studentene skal fokusere på studiene og ikke ta opp deltidsjobb som kan være med på å redusere gjennomstrømningen av studenter. Ut i fra hva Thorsen sa i sin rapport virker det som studentene må jobbe for å overkomme boutgiftene de står overfor. Vi ser også fra Aamodt og Hovdhaugen at de vanlige utgiftene studentene står overfor heller ikke blir dekket av dagens ordninger. I problemstillingen min tok jeg opp flere av de økonomiske virkemidlene til Lånekassen. I disse rapportene kommer det frem at lånet, som er et av virkemidlene, ikke strekker til alle utgiftene studentene står overfor.

I neste kapittel skal jeg se på hvor mye Lånekassen må øke kostnadsnormen for at den skal være stor nok for den gjennomsnittlige student.

2.3 Inntekter fra Lånekassen VS Studentenes utgifter

I Stortingsmelding 27 (2000-2001) heter det om studiefinansieringen.

”Skal vi nå det overordnede målet om like muligheter for alle til deltakelse i kunnskapssamfunnet, må hver enkelt student gis bedre mulighet til å studere på heltid. Dette forutsetter at utdanningsstøtten både er til å leve av under studiene og til å leve med etter studiene.” (Det Konglige Kirke-, Utdanning- og Forsningsdepartement, 2001)

Departementet ønsket med reformen at studentene skulle studere på heltid og at de i alle fall skulle bestå eksamen og på den måten ha en raskere progresjon i studiene. Til tross for reformen ser vi at det fortsatt er en stor andel av studentene som skaffer seg arbeidsinntekt ved siden av studiene.

Hvor mye må Lånekassen øke støtten for at studentene ikke skal ta opp en ekstern inntekt? Jeg skal se på om studentene hadde arbeidet mindre om de fikk alle sine nødvendige utgifter dekket igjennom støtten. Jeg velger og først å se bort fra feriekostnader og andre luksusgoder slik at de får dekket sitt nødvendige behov. Hva som vil være nødvendige goder kan oppfattes ulikt fra forskjellige individer. De utgiftene jeg kommer til å se på som nødvendige vil være de utgiftene jeg gikk igjennom i forrige kapittel, utenom luksusvarer som ferier, bilhold og lignende.

Vi ser først på de totale utgiftene for studentene. Vi kan starte med den største utgiften som er bolig. Her velger jeg å gå ut fra medianen, som i tabellen i forrige kapittel var 54 000 kr. Så kan vi se på de andre utgiftene som mat, klær, festing osv., disse var på 74 000 kr. jeg velger som nevnt å se bort fra tabellen om reise og lignende. Til slutt legger vi til kostnadene rundt skolen som i 2010 var 6 357 kr. Legger vi sammen alle disse kostnadene blir det $54\ 000 + 74\ 000 + 6\ 357 = 134\ 357$ kr. Støtten fra Lånekassen var 94 400 kr i 2013/2014, delt utover 10 måneder for skoleåret. Dette ga studentene 9 440 kr hver måned, mens de har en utgift på 13 435,7 kr per måned. Støtten må derfor økes med $13\ 436 - 9\ 440 = 3\ 996$, nesten 4 000 kroner for å dekke de nødvendige utgiftene til studentene per måned.

Men har Lånekassen som mål å holde studenter fra å jobbe må de vel dekke de nødvendige godene og luksusgodene som studentene står overfor også. Gjennomsnittlig bruker studenter rundt 20 000 kr på ”luksusgoder”. Så for at en student som klarer å leve med luksusgodene uten jobb, må de øke kostnadsnormen med $20\ 000/10 = 2\ 000$ ekstra hver måned for å kunne påvirke studentene til å konsentrere seg om studiene.

Oppsummert:

Boutgifter: 54 000

Løpende utgifter: 74 000

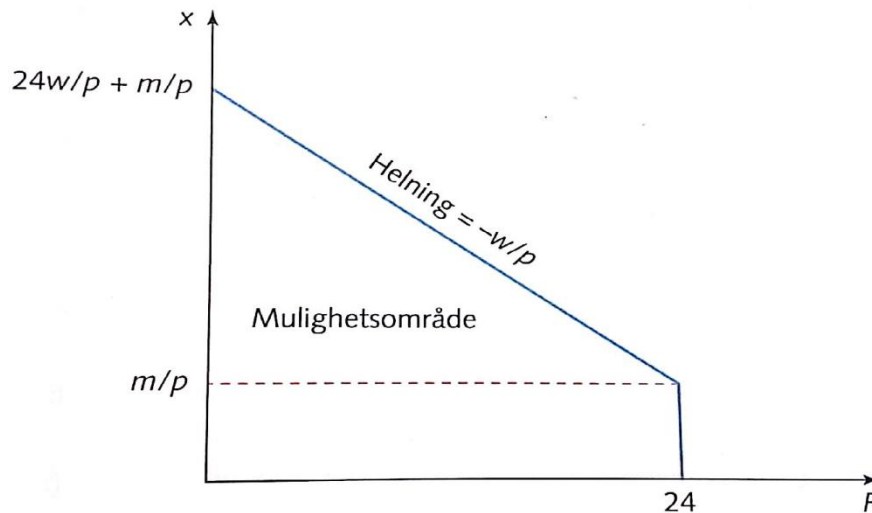
Bil, ferie osv: 20 000

Studieutgifter: 7 000

Sum: 155 000 kr, delt på 10 måneder i studie, som blir 15 500 kr per måned. Skal alt dette bli dekket av dagens støtte må den økes med $15\,500 - 9440(\text{dagens støtte}) = 6060$ kr per måned.

2.4 Modell for avveining mellom fritid og konsum

Teoridelen vil være forankret i et mikroøkonomisk grunnlag og modellen jeg skal jobbe med kommer fra (Riis & Moen, 2012) ”Moderne mikroøkonomi”. Dette går innenfor konsumentteorien i mikroøkonomi og handler om hvordan konsumenten oppfører seg. Det er vanlig at modeller er forenklinger av den virkelige verden og denne modellen er intet unntak.

Christian Riis og Espen R. Moen, *De mulige kombinasjonene av fritid og konsum*

Figur nr. 3: De

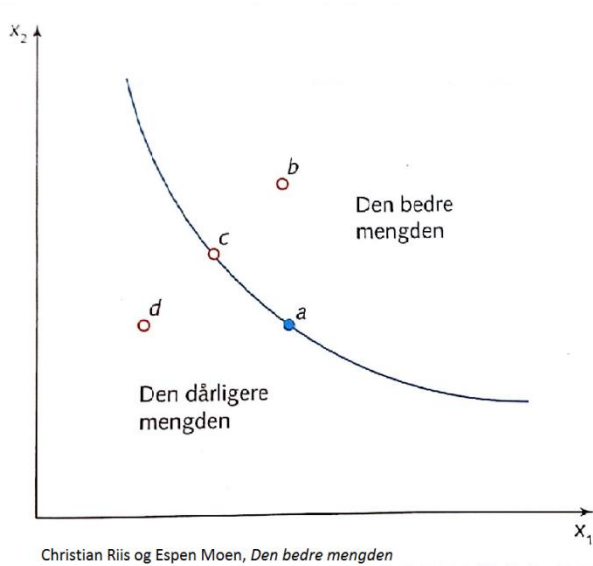
mulige kombinasjonene av fritid og konsum

Figur nr. 3 illustrerer hvordan konsumenten tilpasser seg i valget mellom to goder: fritid (F) og forbruk av konsumgoder (X). Konsumenten har 24 timer i døgnet og ønsker mest mulig fritid. Men han har også behov for en inntekt for å finansiere sitt forbruk. I denne modellen står (p) for prisen på forbruket, det gir en formel for konsumutgiften: **konsumentutgift = p · x**. Så kan vi se på inntekten til den samme konsumenten som blir: inntekt = lønn (w) · antall timer (L) + andre typer inntekt, som støtte (m). **Inntekt = wL+m**. Det mulige området for konsumenten blir da budsjettkurven som konsumenten må holde seg innenfor: $px = wL+m$.

L står i dette tilfellet for antall timer jobbet, denne modellen er en forenkling så vi sier i dette tilfellet at konsumenten får velge akkurat hvor mange timer han skal jobbe selv. Et av poengene med denne modellen er å vise at konsumenten selger fritid for et høyere forbruk. Vi kan skrive Fritid = 24 timer i døgnet – antall timer jobbet. Setter vi dette inn i budsjettlikningen får vi ligningen $px = w(24 - F) + m$, omgjort kan vi skrive:

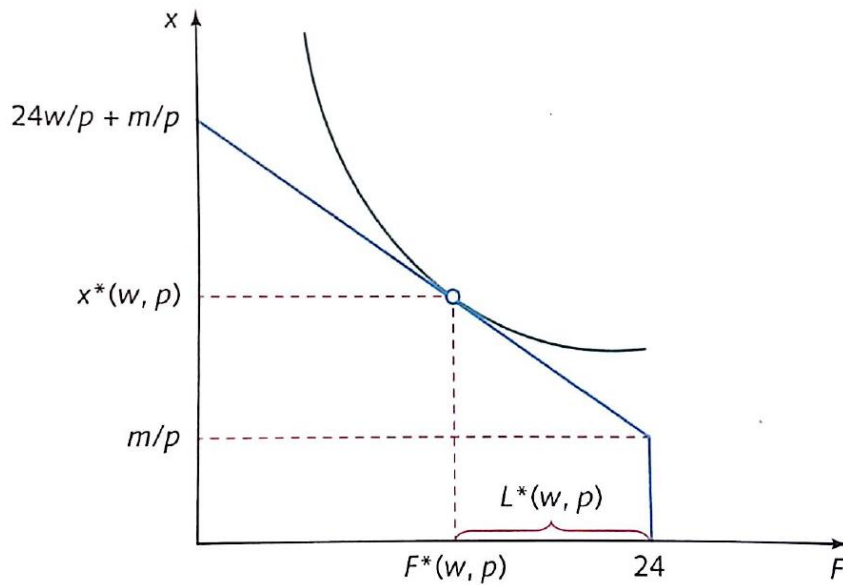
$$x = \frac{w}{p}24 + \frac{m}{p} - \frac{w}{p}F$$

Vi sitter nå igjen med konstantleddet $(\frac{w}{p}24 + \frac{m}{p})$ og helningen på budsjettkurven $(-\frac{w}{p})$. Dette betyr at det største mulige forbruket i denne modellen kommer av en inntekt der konsumenten jobber 24 timer i døgnet og legger til annen inntekt. Dette er selvfølgelig ikke mulig i virkeligheten, men den forenklede modellen viser hva det ville vært i teorien. På andre siden ser vi at konsumenten ikke jobber i det hele tatt, men lever da på annen inntekt (m) alene og har 24 timer med fritid/studietid.

Fig. nr. 4: Den bedre mengden

Videre kan vi se på hvor teorien sier konsumenten vil legge seg. Indifferenskurven er en kurve som ifølge teorien kurver seg mot origo og viser hvilke alternativer som konsumenten mener er like gode. Denne kurven ser på skille mellom den gode og den dårligere mengden. Ser vi på figur nr. 4 ligger d , c og b på tre forskjellige indifferenskurver. Disse stiger i hvor bra de er fra d som ligger i den dårligere mengden til b , som ligger i den bedre mengden. Ser vi på c og a derimot er disse to like bra alternativer for konsumenten. I dette tilfellet ville konsumenten gått for alternativ b siden den er bedre og hadde det vært et punkt lenger ut fra origo ville han valgt det. Men her ser vi på valget mellom to goder X_1 og X_2 , så da kommer vi inn med en budsjettkurve, den skal avgjøre hvor mye konsumenten har råd til.

Christian Riis og Espen R. Moen, *Tilpasningen av konsum og fritid*

Fig. nr. 5:

Tilpasningen av konsum og fritid

Det beste alternative vil være der indifferenskurven tangerer budsjettkurven. Dette kommer fram i teorien som budsjettbetingelsen og tangeringsbetingelsen. Her forenkler vi modellen ved å si at studentene ikke setter av penger til sparing, men heller bruker hele beløpet de har i sin besittelse. I så fall sier budsjettbetingelsen at punktet de velger må være innenfor budsjettkurven, og tangeringsbetingelsen sier at tilpasningen må være der helningen på budsjettkurven er lik helningen på indifferenskurven. Her setter konsumenten av akkurat nok tid til jobb som han mener han trenger for at det samlede forbruket han ønsker skal dekkes. Dette er en generalisering og en modell. Hvis vi skulle sett på individer, eller virkeligheten i det hele tatt, ville det vært subjektive preferanser som ville spilt inn på hvor han hadde lyst å legge seg mellom disse godene.

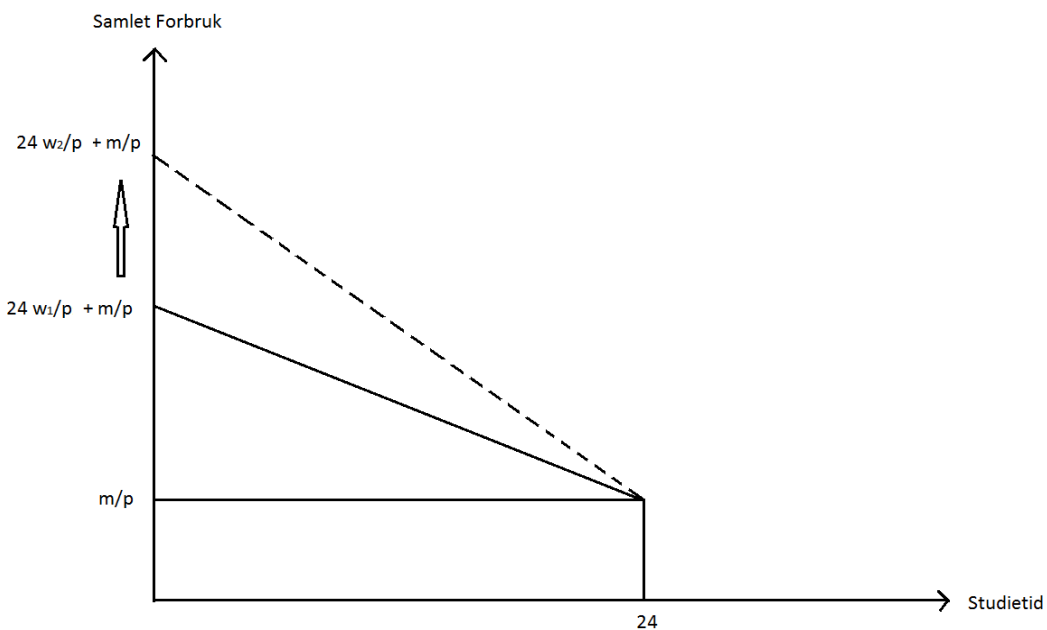
Jeg vil i denne oppgaven benytte denne modellen på studenter og vil derfor forandre og definere noen av faktorene. Første faktoren jeg vil definere er fritid, som i denne modellen er alt utenfor jobb. Denne vil jeg isteden heller kalle for studietid, ikke fordi studenter enten jobber eller studerer, men fordi dette er den potensielle tiden studenter har å studere på. Alle studenter trenger fritid og det vil da være en del av denne studietiden, sammen med tidsbruk til mat og soving. Det er ikke urimelig å forutsette at studentene har en preferanse for studietid og at studietiden for mange studenter blir redusert for å kunne skaffe inntekter og finansiere nødvendige utgifter.

Så vil jeg definere annen inntekt (m), som er en av hovedinntektene til studenter, nemlig offentlig støtte fra Lånekassen. Støtten studentene får fra Lånekassen kan deles opp i lån og stipend. Er du en vanlig student i 2013-2014 som ikke betaler ekstra for skole vil denne støtten være på 94 400 kr (Lånekassen).

Inntekter studenter har er grovt delt inn i tre forskjellige kategorier. Vi har støtte fra Lånekassen, jobbinntekt og ekstern inntekt igjennom støtte fra familie og lignende, eller oppsparte midler. Denne inntekten er med på å gi mer økonomisk frihet og jo mer studenten jobber jo mer økonomiskfrihet har han.

Hva skjer ved endring i lønn?

Det er tre faktorer i denne modellen som kan forandre seg, lønn, pris og annen inntekt. Siden det er komplisert å se på forandringer i pris for studenter vil jeg se bort fra den faktoren i denne modellen. Først kan vi se hvordan en økning i lønnsnivå per time vil påvirke studenten.

Fig.

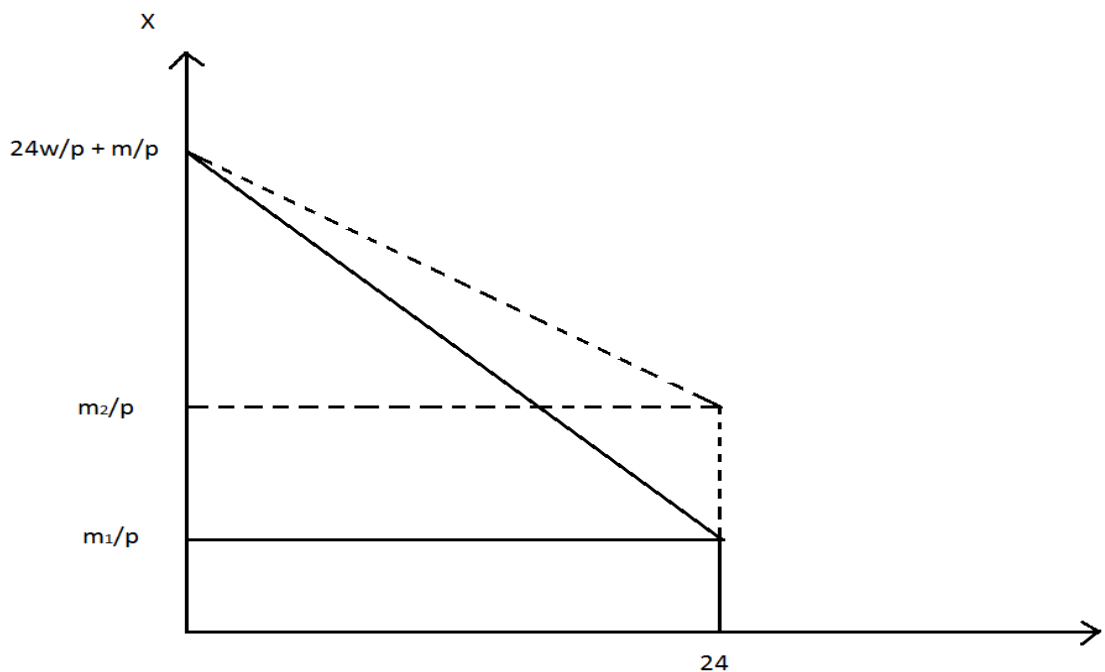
nr. 6: Økning i lønn

Det samlede forbruket vil øke og det høyeste mulige forbruket vil gå fra $(24w_1/p + m/p)$ til $(24w_2/p + m/p)$. hvis lønnen til studenten blir høyere så vil $(24w/p)$ bli et høyere tall og siden (m/p) er en konstant vil de føre til en økning. Mulighetene til studenten kommer derfor til å øke, men hvordan vil han bruke gevinsten av denne økningen?

Studenten kan ta ut denne gevinsten i både mer økonomisk frihet, ved å jobbe mer og tjene deretter. Men han kan også ta ut gevinsten i mindre arbeid og fortsatt ha den samme inntekten og på den måten få mer tid til studier med det samme forbruket. Dette vil nok være mye styrt av hvem vi spør og hvilke preferanser de har.

Hva skjer ved endring i støtte?

Det har ofte vært snakk om Lånekassen og om studenter har nok penger til å få betalt alle utgiftene sine. Ut i fra teorien rundt utgiftene har vi sett at støtten ikke er stor nok. Det kunne derfor vært interessant å se på hvilke endringer av modellen en økning av kostnadsnormen ville gitt.

s Fig.

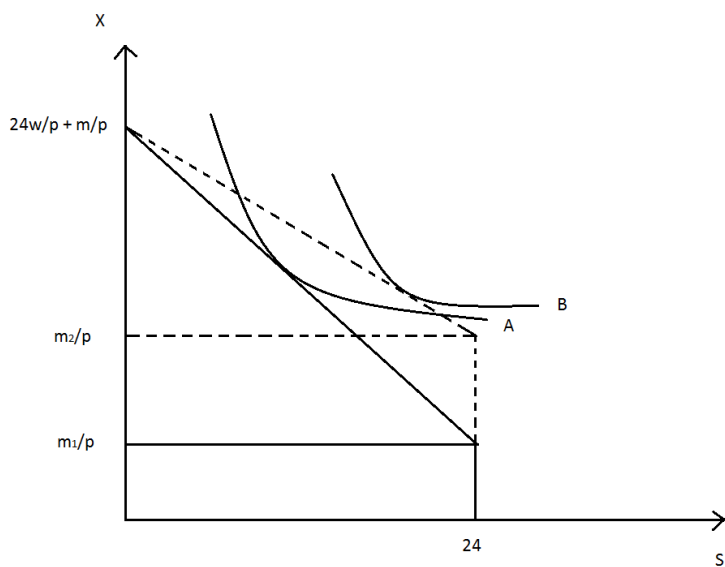
nr. 7: Endring av kostnadsnormen

I figur nr. 7 kan vi se at hvis støtten studenten får blir økt fra (m_1) til (m_2) vil også dette føre til et mye større mulighetsområde for studenten. Støttefaktoren (m) består ikke bare av Lånekassen, den inneholder også støtte fra foreldre, oppspart formue og annen inntekt. Men den vil øke ved ekstra støtte fra Lånekassen siden det bare vil påvirke (m) og ikke (p) eller (w). Så blir spørsmålet, vil en høyere støtte føre til mindre arbeid eller beholder studentene jobben for en økt økonomisk frihet?

Preferanser

I begge spørsmålene ovenfor lurer vi på om økt inntekt fører til mindre bruk av tid til lønnet arbeid. Lånekassens mål er at alle som er i arbeidssituasjonen skulle preferere og redusere tiden de arbeider i kombinasjon med økt studieinnsats. Dette forutsetter at gjennomstrømningshastigheten, og muligens at studentenes faglige fremgang øker. Hvis det skjer vil Lånekassens virkemiddel fungere som det var tiltenkt. Det som kompliserer bildet er at de som faktisk bestemmer preferansene er hvert enkelt individ. Vi har alle forskjellige preferanser og vi har alle forskjellige behov vi har lyst å fylle. Noen vil nok heller ha mye penger så de kan leve mer luksuriøst under studietiden, mens andre er veldig opptatt av karakterer og vil ofre høyt forbruk for å sikre at de har jobbet nok med studiet.

Det som er spennende er om noen av disse faktorene faktisk gjør det Lånekassen vil og setter studentene tilbake på skolebenken.

Fig. nr. 8: Endring i

indifferenskurven ved økning i støtten

Hypotese 1: En økning i kostnadsnormen fra Lånekassen vil føre til at studentene jobber mindre.

Når det er snakk om endring i lønn vil det vanligvis i Norge være snakk om en økning. Det er i dette tilfellet reallønnsveksten som er interessant. Hva skjer hvis studenter som tar seg jobb, har en økning i lønn og derfor en større kjøpskraft og muligens mindre behov for jobb. I denne modellen tenker jeg at studentene har selv fri mulighet til å jobbe så mange timer det passer dem.

Hvis studentene får en høyere lønn risikerer de raskere å overstige en grense som Lånekassen har satt på årslønn. Her ser vi en av virkemidlene Lånekassen som et offentlig verktøy sitter med. I 2012 hadde Lånekassen en grense på 145 400 kr (Lånekassen, 2013). Men det virker som at de øker grensen sammen med lønningene i landet siden de har økt den fra 100 000 kr til 145 400 kr fra 2002 til 2012. Hvis studenten oversteg dette vil de få en reduksjon på stipendet og hvis de fortsetter å jobbe vil de begynne å redusere på hele lånet. Dette kan fungere som et slags ”tak” som studentene ikke ønsker å treffe og derfor kan høyere lønn føre til at studentene tenker de har mer tid til studiene. Dette innebærer på sett og vis en meget høy marginalsatt på arbeid.

Setter vi inn inntektsgrensen i figur nr. 9 kan vi se hvor høyt forbruk en student kan ha før han treffer denne grensen. Han vil da ha $94\,400 + 145\,000 = 239\,400$. Studenter vil altså ha nærmere 240 000 kr i løpet av et år før de går over inntektsgrensen og får redusert stipend. Hvis da lønningene øker så de tjener over disse 240 000, vil de da velge å jobbe mindre eller vil de jobbe igjennom denne grensen? De kan ta ut gevinsten ved økning i lønn, ved å ta seg mer fritid. Her kan Lånekassen bruke denne grensen mer aktivt hvis de ikke vil at studenter skal jobbe like mye. Ved enten å holde den konstant, som de ikke har gjort siden 2002, eller senke den. Det burde i teorien redusere studenter i arbeid, men i følge regelverker til Lånekassen er planen lagt opp til å øke denne inntektsgrensen hvert år fremover.

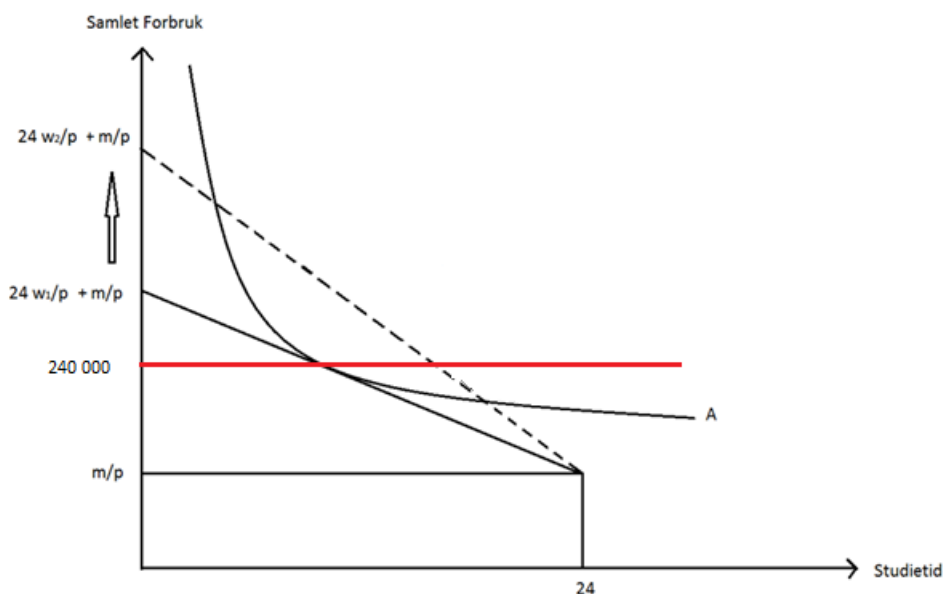

Fig. nr. 9:

inntektsgrensen ved økt lønn

Hypotese 2: En økning i lønnsnivået vil føre til at studentene jobber mindre

Jeg har nå tatt opp Lånekassen sine økonomiske virkemidler gjennom regler og støtte. Den ene regelen er inntektsgrensen som skal påvirke studentene ut av arbeidslivet ved at de blir ”straffet” av å gå over denne grensen. Det andre virkemiddelet er støtten de velger å gi ut som ikke dekker alle utgiftene i følge tidligere undersøkelser. Jeg har derimot ikke snakket om prisvridningseffekten og inntektseffekten, som vanligvis kan påvirke forbrukere.

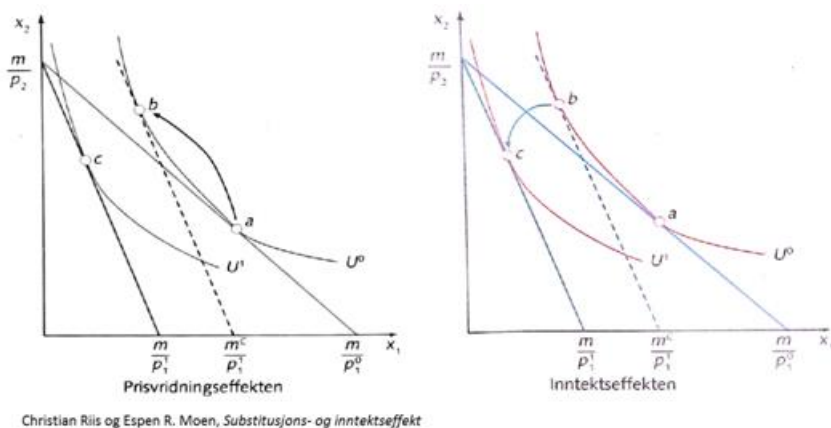

Fig. nr. 10:

Substitusjons- og inntektseffekten.

Hvis vi ser på to varer som kan substituere hverandre vil prisen på disse varene påvirke salget av de forskjellige produktene. La oss si at prisen på X_1 øker. Dette vil føre til at substitusjonsproduktet, X_2 i dette tilfellet, bli relativt billigere i forhold til X_1 . Dette vrir konsumet mot produkt X_2 som vi kan se i figur nr. 10 på prisvridningseffekten. Her flytter konsumet seg fra (a) til (b) på den samme indifferenskurven. Men forbrukeren har ikke mulighet til å betale for punkt (b), derfor blir den parallelle stiplede linjen påvirket av inntektseffekten og går fra (b) til (c). Det betyr at forbrukeren har fått en mindre budsjettlinje siden det var en prisøkning og forbrukeren vil heller kjøpe inn mer av produkt X_2 .

Ser vi dette opp i mot studenter som må velge mellom forbruk og fritid, burde en økning i lønn gjøre at forbruket blir relativt billigere og fritiden/studietiden blir relativt dyrere. I følge prisvridningseffekten burde flere ha lyst å jobbe mer ved en økning i lønnen. Men inntektseffekten tilsier at arbeiderne vil kjøpe seg mer fritid ved økt inntekt. Disse effektene drar altså i forskjellig retning. Summen av disse effektene kan være positiv, nøytral eller negativ. Dette vil videre fortelle oss om studentene ser på jobb og studier som alternativer, komplementer eller nøytral goder. Sammen med Lånekassen sitt virkemiddel, der de reduserer stipend ved for høy inntekt er det vanskelig å si hvilken retning studentene velger å gå ved lønnsøkning.

2.5 Nye insentivsystem ved studiestøtten: Prestasjonsstipend.

Det Norge slet med før kvalitetsreformen, og litt av grunnlaget for reformen, var for lav gjennomstrømming av studenter i høyere utdanning. Dette prøvde departementet å gjøre noe med gjennom Lånekassen ved å innføre progresjonsstipend. Men det som kommer fram nå er at studentene bruker for lite tid til studiene og at myndigheten ikke er fornøyd med resultatene deres. I artikkelen ”Norge på bunnivå i studietid” (Østbø, 2014) kommer det frem fra en undersøkelse at studenter fra Norge ligger på bunnivå i gjennomføring av studier i forhold til normer tid. Kunnskapsministeren Torbjørn Røe Isaksen mener at studentene bruker for lite tid på studiene sine og at institusjonene må være flinkere på å sette forventninger til studentene sine.

“Hovedproblemet er ikke er late studenter, selv om de også finnes, men for lave forventninger. Studentene kan og vil yte mer dersom det forventes mer. Hvis disse tallene stemmer, viser det at vi forventer altfor lite av norske studenter, og hovedansvaret ligger på institusjonene.” – Torbjørn Røe Isaksen (Østbø, 2014)

“Vi investerer milliarder av kroner i utdanning av unge mennesker, da kan ikke lærestedene være fornøyd med studenter som bruker mindre enn en halv arbeidsuke på studiene.” – Torbjørn Røe Isaksen (Østbø, 2014)

Lånekassen fikk som tidligere nevnt, gjennom kvalitetsreformen, et nytt insentiv der studenten får omgjort 40 % av lånet sitt til stipend ved gjennomførte eksamener. Hvis studenten stryker på en eksamen vil dette føre til en reduksjon i hvor mye Lånekassen omgjør av stipend. Dette har gjort at studentene må sikre seg karakteren E eller bedre på alle eksamenene for at de skal få redusert gjelden. Det er mulig at denne formen for insentiv er med på å rettfærdiggjøre denne karakteren for studentene, for så lenge de står vil de få en bachelor på samme måte som en student med A i snitt. Hvis man ikke skal søke seg videre på masterstudiet kan det tenkes at en del ikke føler de har tilstrekkelig motiv for å legge inn mer arbeid. Dette er i så fall veldig uheldig for utdanningssystemet, utdanning burde føre til større kunnskapsnivå. På en annen side så skal karakteren E være minimumskravet til faget og studenten har bestått med denne karakteren. Det eventuelt lave ambisjonsnivået hos noen, kan ha sammenheng med det norske arbeidsmarkedet, som i stor grad har gjort det mulig å finne arbeid selv med lite imponerende karakterer gjennom mange år.

Men hva om Lånekassen forsterket insentivene sine til å omgjøre stipend etter karakteren studenten fikk, et slags prestasjonsstipend? Jeg skal i dette kapitlet se på Riis og Moens teori rundt arbeidsmarkedet, nærmere bestemt kapitlet deres insentiv og motivasjon. Denne teorien skal jeg så sette opp mot hvordan den kan påvirke studentene. I denne teorien snakker de om fastlønn mot prestasjonslønn og de positive og negative sidene ved dette.

Skal vi se på støtten studentene får fra Lånekassen kan vi se det som at studentene får en fastlønn. De får en fast inntekt hver måned uansett hvilken prestasjon de gjør, men når de er ferdig med et semester blir de sjekket opp på om de har prestert godt nok for karakteren E eller bedre, for at stipendet skal omgjøres. På den måten kan det ses på som en prestasjonslønn. Dette er en bonuslønn som utbetales med veldig lav terskel. Riis og Moen snakker også om de negative sidene ved prestasjonslønn, det kan føre med seg mye risiko for den som presterer. Denne risikoen går på at en vanlig ansatt som jobber ikke vet hvor mye han får i lønn og at dette kan oppleves som en stressfaktor, der han en måned får mye mindre enn han budsjetterte for. Studenter er kjent for å ha en stram økonomi, så om de opplever usikkerhet rundt inntekten vil det være svært negativt. Men studentene slipper denne usikkerheten, selv om de har en form for prestasjonsstipend, siden dette bare vil påvirke gjelden de sitter igjen med etter at studiene er over. De vil, per i dag, fortsatt få 9440 kr i 10 måneder, men ved å prestere veldig bra kan de få redusert mye mer av gjelden sin. Jeg tenker at dette kan være et ekstra insentiv til å dytte karakterene opp fra E og de opplever fortsatt ikke de risikoene som en person i vanlig prestasjonsarbeid opplever.

Ved å innføre prestasjonsstipend kan det hende at studentene blir mer karakterbevisst og leser mye mer mot eksamen. Det er mulig det er sånn i dag også og at prestasjonsstipend vil føre til flere timer i selvstudie, i så tilfellet vil det være en positiv effekt.

Hypotese 3: Prestasjonsstipend fører til flere timer med studietid i uken.

Videre kan vi se på hvordan et sånt insentiv vil påvirke studentens økonomiske frihet. Ser vi på modellen vår fra forrige kapittel ser vi at dette prestasjonsstipendet ikke øker eller reduserer lønn eller pris. Den forandrer heller ikke på støtten som studenten mottar. Det den gjør er at den påvirker gjelden studentene sitter igjen med. Dette betyr at insentivet må gi studentene en følelse av et tap ved dårligere karakterer, og på den måten gjøre at studenter også føler de har tjent penger ved å gjøre det bra på skolen.

For at denne typen insentiv skal fungere blir det tatt for gitt at studenten er opptatt av gjelden han bygger seg opp igjennom studietiden. Men tenker studenter så mye på gjeld? Eller føler de at det er noe som hører framtiden til og at de kan fikse gjelden sin når de kommer ut i arbeid?

Hypotese 4: Studenter blir negativt påvirket av gjelden de oppnår under studietiden og prøver å oppnå så lav gjeld som mulig.

Lånekostnader

Hovedkostnaden rundt lån er vanligvis renten som oppstår hos banken. Men studenter har et helt spesielt låneforhold med Lånekassen. Igjennom hele studietiden slipper de renter siden det ikke legges på rente før studie er fullført. Det kan derfor hende at studenter ikke er så opptatt av renteendringer som mange andre låntakere. Når studentene er ferdig med studiene sine blir det derimot veldig relevant hva som er renten i markedet siden renten de får på lånet er markedsstyrt.

Hypotese 5: Studenter blir negativt påvirket av rentenivået i samfunnet og prøver å oppnå så lav rente på lånet som mulig.

Det som også er spesielt rundt lånekostnadene til studenter er det faktum at de blir veldig påvirket om studentene stryker eller ikke. De kan øke lånet sitt med opptil 40 % som kunne blitt stipend, det er per i dag (2013/2014) 37 776 kr. Dette kan ses på som en veldig høy kostnad ved dette lånet i forhold til andre lån. Skal de få brukt dette som et insentiv for at flere skal stå på eksamen må fortsatt studentene føle at de blir påvirket av gjelden de oppnår.

Bygger på forutsetninger

Alle disse mikroøkonomiske modellene ovenfor bygger på at folk er rasjonelle og at det er full informasjon. Dette er grunnleggende innenfor mikroøkonomien, selv om det er forenklinger av virkeligheten. Ved å bruke økonomiske modeller har vi muligheten til å se på enkelte situasjoner mens vi holder andre faktorer konstante.

Det er en forutsetning at befolkningen bryr seg om renten for at makroøkonomiske teorier skal stemme, siden styringsrenten er et viktig virkemiddel til det offentlige. Rentenivået påvirker i hvilken grad folk tar opp lån eller om de for eksempel sparer penger i banken. Da tar vi utgangspunkt i at konsumenten kan bruke disponibel inntekt på to måter, konsum eller

sparing, og at renten bestemmer hvor flertallet vipper. Det vil koste mer at pengene ikke står i banken når renten økes fordi vi da taper potensiell rentegevinst.

”Når rentenivået i samfunnet er lavt, vil derfor prisen på å sitte med kontanter og likvide innskudd være lav – og omvendt. Det er derfor rimelig å gå ut fra at publikum ønsker å sitte med mindre penger når rentenivået er høyt enn når det lavt (Ringstad, 2011).

Her er et godt eksempel på at vi i økonomiske modeller forutsetter at konsumere er rasjonelle. Men tenker studentene på dette?

2.6 Hypoteser og spørsmål

Ut fra teorikapitlet har jeg valgt fem hypoteser. Jeg mener at testing av disse ville være til hjelp for å vurdere virkning av endringen i rammevilkår for studiefinansiering

Hypotese 1: En økning i kostnadsnormen fra Lånekassen vil føre til at studentene jobber mindre.

Hypotese 2: En økning i lønnsnivået vil føre til at studentene jobber mindre.

Hypotese 3: Prestasjonsstipend fører til flere timer med studietid i uken.

Hypotese 4: Studenter blir negativt påvirket av gjelden de oppnår under studietiden og prøver å oppnå så lav gjeld som mulig.

Hypotese 5: Studenter blir negativt påvirket av rentenivået i samfunnet og prøver å oppnå så lav rente på lånet som mulig.

Disse hypotesene tar for seg forskjellige faktorer og hvordan de påvirker studentenes økonomi. Er det sann at det er mulig å få færre studenter til å ta en deltidsjobb hvis støtten fra Lånekassen øker? Dette går under **Hypotese 1** der jeg har regnet ut hvor mye det må økes med for å dekke de nødvendige godene og luksusgodene.

Vil en student, i et scenario der lønnen øker, velge å ta ut denne gevinsten i mer inntekt ved å jobbe mer eller like mye eller vil studenten jobbe færre timer og heller få mer fritid og tid til studier? Dette blir tatt opp av **Hypotese 2** som skal finne ut om de heller vil studere når lønnen øker.

Hypotese 3 tar for seg et nytt stipend der studentene får et insentiv for å få så god karakter de klarer. Her blir spørsmålet om dette vil føre til mer studie eller om de ikke tar gjelden sin så veldig alvorlig. Her kommer de to siste **Hypotese 4 og 5** inn. For at et prestasjonsstipend som nevnt i teorikapitlet skal fungere må studentene føle at de får en gevinst, ved at gjelden deres blir redusert. Det er ikke sikkert at de fleste har tenkt så veldig over dette siden de ikke må begynne å betale ned på noe før studiene er ferdig. Derfor følte jeg det var viktig å få frem hvordan studentene tenkte rundt det med gjeld, og hvor mye de ble påvirket av hva som skjedde med den og fremtidig frykt for hvordan renten vil utvikle seg.

For å oppsummere er jeg ute etter å se på om en økning av inntekt, enten fra Lånekassen eller fra jobben vil føre til mindre timer i arbeid. Jeg vil også se om studenter vil bli påvirket av et prestasjonsstipend. Tidligere nevnte jeg et avisoppslag der Norge er på bunnivå i studietiden (Østbø, 2014). Her legger lederen for Norsk studentorganisasjon, Ola Magnussen Rydje, skylden på for lite veiledning og at regjeringen må øke støtten så studentene ikke bruker all tiden sin på deltidsjobber. Ut fra resultatene jeg får inn burde vi kunne se om studenter jobber mindre ved økt inntekt. Men her avgrenser jeg litt oppgaven. Jeg skal se om studentene jobber mindre og ikke om de da starter å studere mer ved økt støtte, siden argumentet er at studenter jobber for mye i forhold til støtten de får inn. Til slutt i spørreundersøkelsen vil jeg se om studentene tenker på gjelden de bygger opp igjennom studiet og om dette påvirker valgene deres.

3. Metode

Denne oppgaven omhandler som nevnt tidligere studentenes økonomiske situasjon. De fleste studenter vil være påvirket av Lånekassen og den står sentralt i oppgaven min. Jeg tar for meg en stor befolkning bestående av studenter. Metoden jeg velger vil rette seg inn på en oversikt over den generelle students personlige økonomi. Boken jeg vil benytte som teori til metodene jeg bruker heter "Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode" av Asbjørn Johannessen, Per Arne Tufte og Line Christoffersen (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010). Metodekapitlet vil ta for seg mine valg rundt hvordan jeg har løst oppgaven og hvorfor jeg tok valgene jeg gjorde.

3.1 Kvantitativ vs. kvalitativ

Jeg velger en kvantitativ retning. Grunnen til det er at jeg skal bruke et stort antall studenter der målet er å komme frem til en generalisering som treffer den vanlige studenten. Jeg ser også i litteraturen at dette er en vanlig tilnærming når empiriske data sammenholdes med teori. De fleste undersøkelser på dette feltet har brukt spørreskjema for å samle inn data, og på den måten samlet inn resultater som kunne representere hele landets populasjon av studenter. Jeg vurderte også kvalitativ retning ved at jeg kunne gjøre intervju med studenter om hvordan det gikk med deres økonomi og hva de synes om Lånekassen og støtten de fikk. Imidlertid vurderte jeg omfanget ved en slik metode og tok den beslutningen at det ville kreve et stort antall intervjuer for å få et godt resultat som representerte hva studentene generelt følte. Siden det vil ha tatt for lang tid å gjennomføre begge metodene, så velger jeg å legge bort kvalitativ metode. Et annet alternativt kunne vært å gjøre metodetriangulering som tar for seg både kvantitativ og kvalitativ undersøkelse, men igjen så var det ikke nok tid til å gjennomføre en så omfattende undersøkelse.

Forskningsdesignen er en deskriptiv undersøkelse ved å fremstille hvordan situasjonen er i samfunnet rundt studentene og deres personlige økonomi. Jeg har en deduktiv tilnærming ved først å se på teorien, for så å sette opp hypoteser og lage en undersøkelse som svarer på disse hypotesene. Jeg satte altså teorien først og undersøkelsen ble formet av teorikapitlet. Tidsrommet undersøkelsen kunne gjøres på var også begrenset så det ble da naturlig med en tverrsnittsundersøkelse som ser på et tidspunkt og ikke tar for seg flere tidsrom.

3.2 Innsamling av Teori

Når jeg så etter teori valgte jeg sidene til Høyskolen i Hedmark, som Orio og lignende. Dette gjorde jeg for å søke etter relevant teori, for å få mer troverdige kilder og for å luke ut lite relevant teori som ikke passet for denne oppgaven. Jeg valgte også Google Scholar for å finne artikler og rapporter med bakgrunn i offentlig virksomheter eller forskning. For å styrke troverdigheten på dataene jeg samlet inn i teoridelen, kommer mye av dataen fra rapporter som har blitt publisert på Statistisk Sentralbyrå (SSB).

3.3 Spørreskjema

Jeg valgte å bruke spørreskjema til å samle inn data. Igjennom et spørreskjema kan vi få samlet inn en mengde data hvis vi får tak i nok folk som er villig til å svare på den. Det er et problem at vi i dagens samfunn blir overlesset med markedsundersøkelser over telefon, e-post og ansikt til ansikt i butikker, og dette kan være noe av det negative med å lage et spørreskjema. Derfor er det blitt mye vanskeligere å få tak i villige respondenter til å svare på undersøkelser. Jeg vil heller ikke få inn noen annen informasjon enn det jeg spør om siden spørsmålene vil være lukkede. Spørsmålene ble laget ut fra de forskjellige hypotesene som ble nøye jobbet med og har blitt gjennomarbeidet før en endelig versjon.

Noe av det positive med å gjennomføre en spørreundersøkelse med lukkede spørsmål er derimot at vi får inn data som har noen standarder vi kan følge. På den måten kan vi bruke diverse statistikkprogram for å få frem diverse sammenhenger mellom studentene. Disse resultatene har vi videre muligheten til å generalisere for hele populasjonen, hvis man får inn nok data. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 5.

Det er flere program som tilbyr muligheten til å gjennomføre spørreundersøkelser på nett. Jeg valgte i dette tilfellet Questback, fordi skolen har en kontrakt med dem. Noen flere grunner til at jeg valgte nettopp dette programmet var at jeg har arbeidet med det før, og det har fungert veldig bra for meg. Igjennom Questback var det også mulig å gjøre det slik at bare de som var studenter svarte på studiespørsmålene og bare de som har fått, eller får støtte fra Lånekassen fikk svare på spørsmål rundt Lånekassen og gjeld. På den måten burde alle som har svart være relevante for resultatene.

Det var litt usikkert om jeg måtte sende inn meldeskjema til personvernombudet, siden det ikke skulle samles inn noen sensitiv informasjon under undersøkelsen. Men jeg sendte inn et meldeskjema og prosjektet ble godkjent og var meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31.

Før testen ble publisert samlet jeg en testgruppe av venner med riktige kvalifikasjoner til å svare på undersøkelsen. De gikk igjennom testen mens jeg noterte forandringer som måtte gjøres og på den måten fikk jeg luket ut spørsmål eller alternativer som overlappet og samtidig spørsmål som de ikke skjønnte.

Når jeg fikk inn resultatene brukte jeg et program som heter MYSTAT til å gjøre diverse statistikk, for eksempel krysstabeller.

3.4 Utvalg

Til undersøkelsen min trengte jeg studenter som fikk støtte fra Lånekassen. Av flere grunner har jeg ikke forsøkt å få tilgang til et representativt utvalg blant norske studenter. Det vil være både kostbart og tidkrevende å få tilgang til et representativt utvalg og jeg var mest interessert i å undersøke hvordan spørreskjemaet og hypotesene fungerte på studentene, fremfor å se på et representativt utvalg. Siden jeg er student selv er det ikke vanskelig å finne de relevante folkene, men det kan være verre å få inn svar. Jeg valgte å bruke en link til Questbacken og delte disse igjennom sosiale medier. Jeg linket det på Facebook-siden for alle studentene på Rena og de som har studert her tidligere. På den måten fikk jeg en blanding fra 1.-3. årsstudenter og tidligere studenter som nå var kommet ut i arbeid. Tok også kontakt med venner som bor andre steder i Norge for å få litt variasjon. Her kan det hende at Rena studentene blir overrepresentert, men det er ikke mange andre studenter jeg rekker å samle inn data på.

3.5 Svakeheter og begrensninger

Det er begrenset hva jeg kunne regne med av svar med resursene og tiden jeg hadde til rådighet. Det var for kort tidsrom til å få frem et virkelig godt representativt utvalg av studenter fra flere områder i Norge. Men det som er viktig i denne oppgaven er å teste ut metoden rundt problemstillingene og få frem hvordan det er mulig å løse den. I resultatene kommer jeg til å gå frem på den måten at jeg beskriver hvordan de forskjellige

respondentene har svart, selv om det kan være relativt få personer i gruppen. Har vi et utvalg på 100 personer, og 5 personer svarer på et alternativ, vil dette være for få respondenter til å kunne bekrefte noen forskjeller eller lage noen konklusjon ut fra. Når respondentene deles inn i grupper, blir gruppene ofte for små til å kunne uttale seg om statistisk signifikante forskjeller, det vil derfor være en fare for at det blir laget feil konklusjoner. Men som nevnt tidligere vil dette være en svakhet ved undersøkelsen at jeg ikke har stort nok utvalg. Derfor vil jeg fortsatt lage konklusjoner ut ifra mine egne resultater sammen med teorien, som vil være en denne bacheloroppgaven.

4. Resultater fra undersøkelsen

Dette kapitlet vil gi en oversikt over svarene fra respondentene, mens undersøkelsen vil ligge som et vedlegg bakerst i bacheloroppgaven. Questback har gitt meg muligheten til å se svarene i grafer, noe som virker mer oversiktlig enn å se dem i tallformat. Krysstabeller og lignende statistikk vil bli laget igjennom MYSTAT, dette er et engelskspråklig statistikkprogram. Jeg er fornøyd med mengden svar jeg fikk inn, særlig i lys av at respondentene måtte være studenter. Det ble samlet inn 124 svar over en to ukers periode, det vil si det var muligheten å gjennomføre undersøkelsen i denne perioden, ved å følge linken.

De første 5 spørsmålene samlet data om respondentenes bakgrunn. Disse spørsmålene går ikke direkte ut på hypotesetesting, men det var fortsatt viktig data. Slike data vil vise hvem som blir representert i denne undersøkelsen, og dette kan bidra til å forklare resultater. Det var også en fordel å kunne dele inn respondentene i grupper under innsamling av data. Questback gir deg muligheten til å dirigere hvem som ser hvilke spørsmål. Hvis de svarte at de var hel - eller deltidsstudent fikk de muligheten til å svare på spørsmålene jeg hadde rundt studietid og lignende. Mens de som svarte at de ikke studerte hoppet over disse spørsmålene. På samme måte fikk jeg separert svarene fra de som hadde lån fra Lånekassen og de som jobbet ved siden av studiene. Dette gjorde at respondentene ikke måtte svare på spørsmål som ikke var relevante for dem.

Første bakgrunnsdataene vi kan se på er alder og kjønn som var **spørsmål nummer 1 og 3**.

Kjønn(rows) by Alder(columns)

	19-25 år	26-30 år	31-40 år	over 40 år	Total
Kvinne	69(55.6%)	4(3.2%)	1(0.8%)	1(0.8%)	75(60.4%)
Mann	45(36.2%)	3(2.4%)	1(0.8%)	0(0.0%)	49(39.5%)
Total	114(91.9%)	7(5.6%)	2(1.6%)	1(0.8%)	124(100.0%)

Tabell

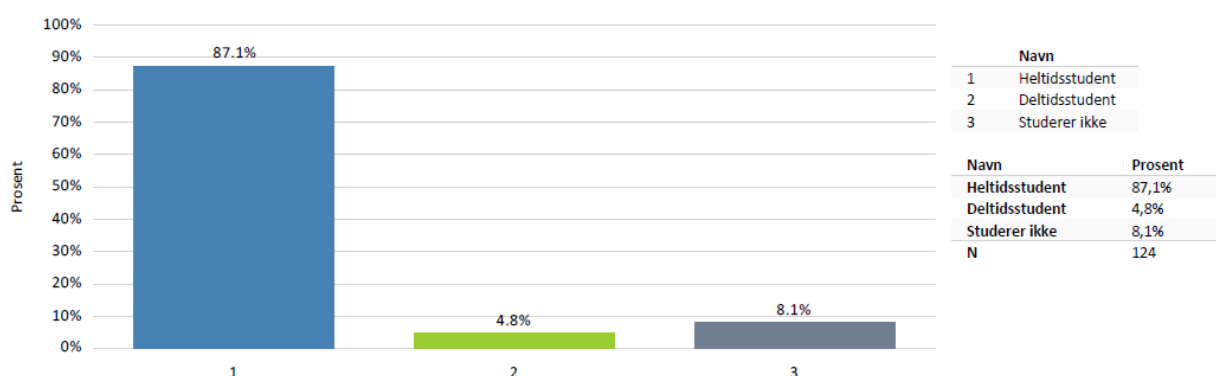
nr. 6: Kjønn og alder

Her ser vi at undersøkelsen er overrepresentert av studenter mellom 19-25 år. Det er hele 92 % som er i denne aldersgruppen. Dette representerer trolig den typiske høyskolestudent, som i de fleste tilfeller studerer i løpet av de første 5-6 årene etter videregående. Men også en del andre studier, som universitetene har tradisjon for å omfatte en del eldre studenter. Når vi

trekker inn mennesker som har kommet opp i alderen 26 eller mer, har de en større spredning i livssituasjonen, eksempelvis ektefeller med muligens barn, og ofte en historie som inkluderer jobb og økonomisk etablering. Dette gjør at de ofte har helt andre særtrekk økonomisk, enn dem som starter rett etter videregående. Når det er snakk om kjønn så var det ganske jevnt fordelt med 60 % kvinner og 40 % menn.

En av de tre sentrale spørsmålene var om de studerte eller ikke. Dette ville bestemme noen av spørsmålene de fikk. Så **spørsmål 2** var: er du student?

2. Er du student?

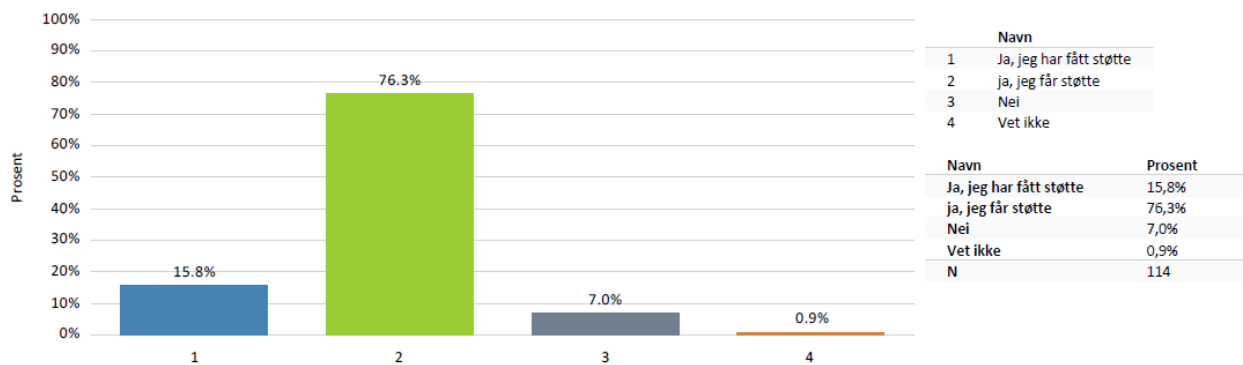

Grafiske illustrasjon nr. 1: Er du student?

Når jeg la ut spørreundersøkelsen nevnte jeg at det var studenter undersøkelsen var rettet mot og det kommer frem at det ble studenter hovedsakelig som svarte på undersøkelsen. 87 % av respondentene var heltidsstudenter, 5 % var deltidsstudenter og 8 % studerte ikke i det hele tatt. Dette passer veldig godt i forhold til teorien til Barstad, Løwe og Thorsen som selv hadde rundt 5 % deltidsstudenter i sine undersøkelser.

Spørsmål 4 tok for seg studentene som får støtte fra Lånekassen og de som har mottatt studielån tidligere. På den måten fikk jeg også med de som fortsatt har lån hos Lånekassen og som har startet nedbetalingen på dette lånet.

4. Får du eller har du fått støtte av Lånekassen?

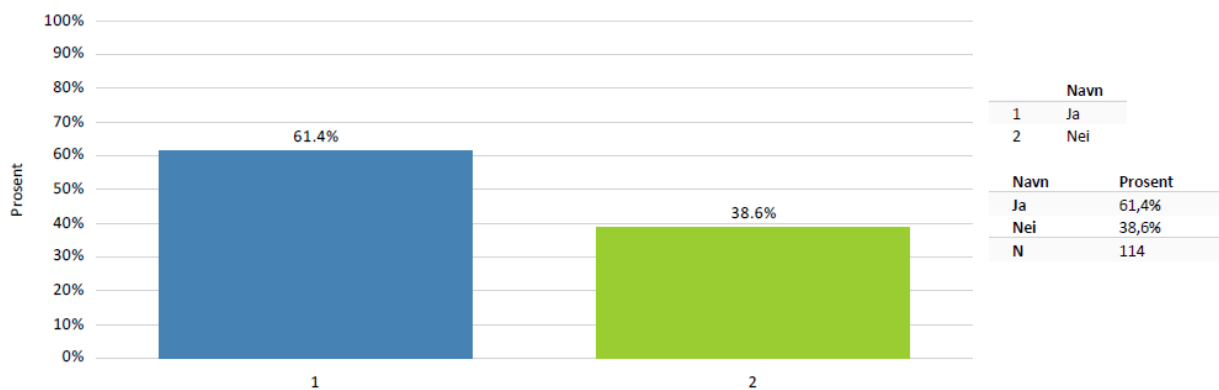

Grafiske illustrasjon nr. 2: Får du eller har du fått støtte av Lånekassen?

Her har 16 % av de spurte fått lån og 76 % får fortsatt støtte. Dette gjør at 92 % av de spurte er relevante, mens de resterende 8 % ikke er relevante til spørsmålene om Lånekassen.

Spørsmål 5 var det siste spørsmålet som dirigerte respondentene og omhandlet deltidsjobb ved siden av studiene. De fikk bare mulighet til å svare på dette spørsmålet hvis de svarte at de var heltids/deltids – studenter.

5. Jobber du ved siden av studiene?

Grafiske illustrasjon nr. 3: Jobber du ved siden av studiene?

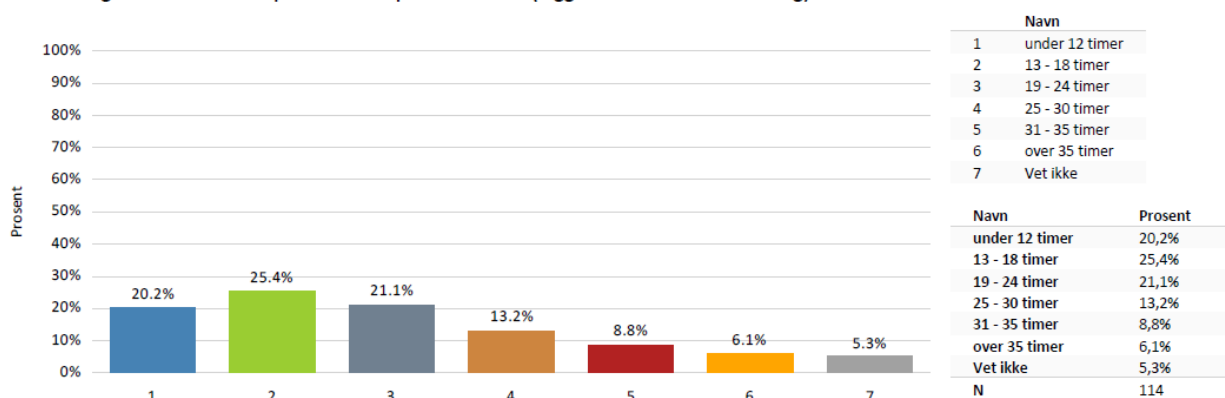
Det var 61 % som svarte at de hadde jobb ved siden av studiene, mot 39 % som ikke hadde jobb ved siden av. De som svarte at de hadde jobb fikk da også spørsmål rundt jobb og økning i lønn.

Jeg er veldig fornøyd med at det var såpass mange relevante responser til undersøkelsen siden de fleste var studenter (92 %), de fleste hadde et forhold til Lånekassen (92 %) og over halvparten hadde jobb ved siden av studiene (61 %).

Neste steg var for meg å spørre om studier, jobbforhold, gjeld og utgifter. Jeg prøvde her å gjøre det så naturlig som mulig når det kom til rekkefølgen av spørsmålene, siden noen av disse forholdene overlapper i noen av spørsmålene.

Spørsmål 6 tar for seg den studietiden de forventer å bruke på en uke. Her valgte jeg å legge med de vanlige timene i forelesning og ikke dele opp forelesning og selvstudier.

6. Hvor mange timer bruker du på studiet i løpet av en uke? (legg med timene i forelesning)

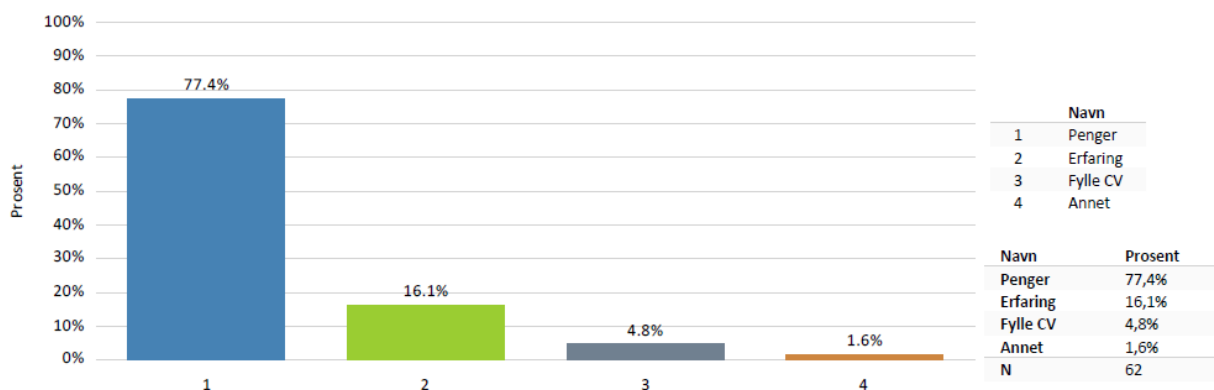

Grafiske illustrasjon nr. 4: Hvor mange timer bruker du på studiet i løpet av en uke?

Fordelingen i dette spørsmålet er spredt jevnt utover alle alternativene med en større samling rundt alternativ 1-3. Vi kan se her at mellom ”under 12 timer” til og med ”19-24 timer” har ca. 66 % av studentene, altså over halvparten studerer mindre enn 25 timer per uke, mens 28 % ligger over 25 timer i uka. Så har vi 7 % på vet ikke. En vanlig arbeidsuke for en jobb som er 8-16 vil være nærmere $8 \text{ timer} \cdot 5 \text{ dager} = 40 \text{ timer}$. Studentene legger seg langt under en vanlig arbeidsuke når det kommer til studiene. Dette kan indikere at de ikke mener de trenger så mye tid på studiene sine, som igjen kan vise hvorfor så mange tar seg en jobbe ved siden av.

Spørsmål 7 ser på hva studentene verdsetter mest ved jobben, ved å prioritere bare ett alternativ. Alternativene de kunne velge mellom er penger, erfaring, CV og annet. Det var i hovedsak viktig for å se hvorfor de jobbet ved siden av studiene.

7. Hva ville du sagt er viktigste faktoren til at du jobber?

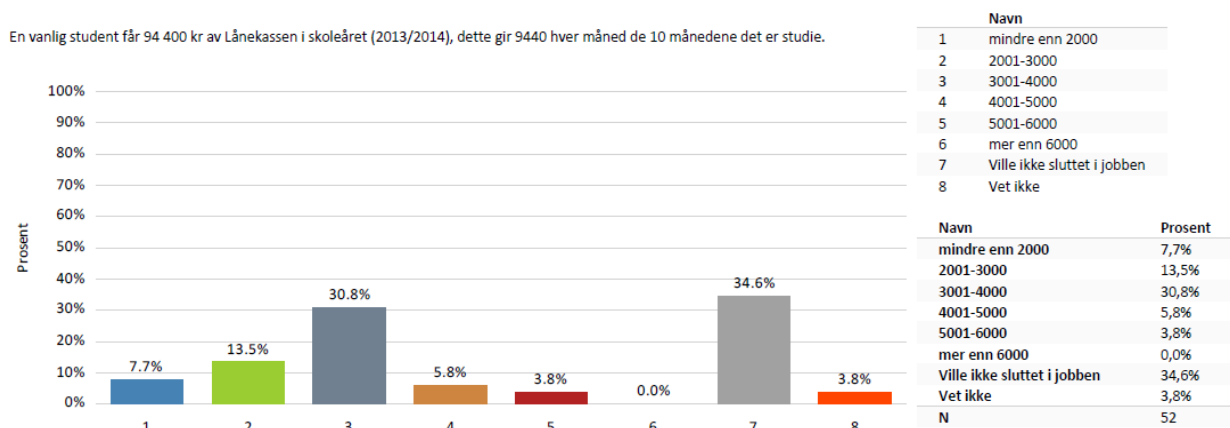

Grafiske illustrasjon nr. 5: Hva ville du sagt er viktigste faktoren til at du jobber?

I dette spørsmålet kommer det frem at 77 % regner penger, altså inntekt som viktigste grunnen til at de arbeider. Det betyr videre at det er 23 % som ikke har inntekt som øverste faktor. Vil da de som ikke setter penger høyest vurdere å slutte i jobben om støtten økes?

Spørsmål 8 går på hvordan en økning i støtten ville påvirket deres lyst til å jobbe. Her var kriteriene at en student fikk 9440 i 10 måneder.

8. Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville sluttet å jobbe?

Grafiske illustrasjon nr. 6: Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville slutte å jobbe?

Her viser resultatene at studentenes svar er veldig dominert av to svaralternativer. Det er 31 % som svarer at de ville ha sluttet i jobben hvis støtten ble økt mellom 3001-4000 kr. Den største gruppen utgjør 35 %, og disse svarer at de ikke ville sluttet i jobben i det hele tatt, uansett hvor mye Lånekassen økte støtten i betydning kostnadsnormen, altså lån og stipend. Til sammen er det 62 % som ville ha sluttet jobben ved en eventuell økning, 38 % ville ikke eller vet ikke om de ville sluttet i jobben ved en økning. I teorien kom jeg fram til at støtten måtte økes med ca. 40 000 kr for at den gjennomsnittlige student skulle få dekket de

nødvendige gjennomsnittskostnadene sine. Det kan virke som at inntil 40 000 kr er det de fleste mangler for å klare seg uten en jobb, siden det er et stort antall (52 %) ved alternativene 1-3.

Her kan vi også se på prisvridnings- og innteksteffekten. Det kan vi se ut ifra at flertallet velger å bruke den økte støtten til å arbeide mindre og derfor ha mer mulighet til å studere. Det vil si at de vrir seg mot mer fritid/studietid og velger bort jobben som ville økt inntekten. Den andre gruppen som ikke vil avslutte jobben ser ut til å vri seg mot jobben og høyere inntekt. Dette kan bety at de får noe annet ut av jobben enn bare inntekt, og disse kanskje ikke ser på jobben som et onde.

Ser vi på spørsmål 7 og 8 sammen kan vi se om de som setter CV og erfaring høyere enn penger ville sluttet i jobben ved en eventuell økning i støtten.

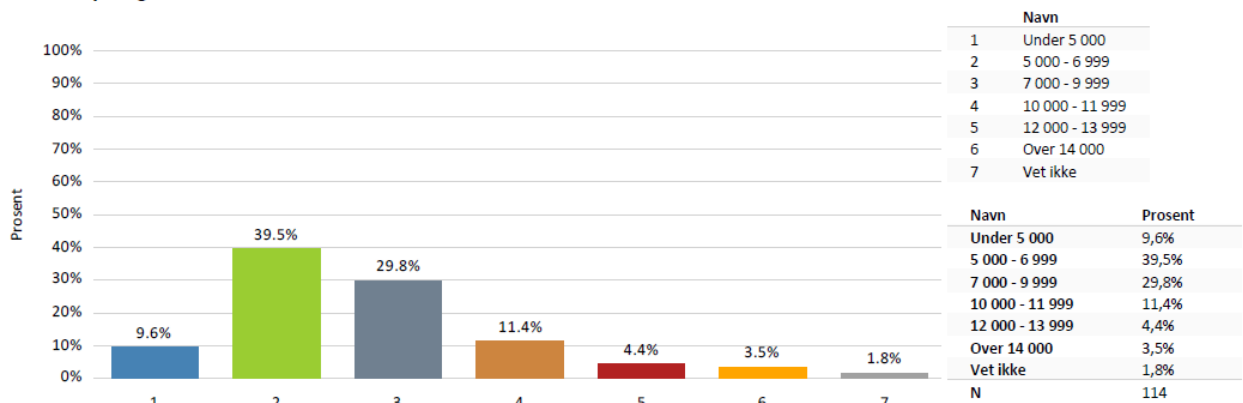
Hvis du må prioritere ett alternativ.: Hva ville du sagt er viktigste faktoren til at du jobber?(rows) by Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville sluttet å jobbe?(columns)								
	mindre enn 2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000	5001-6000	Ville ikke sluttet i jobben	Vet ikke	Total
Penger	4(9.0%)	6(13.6%)	9(20.4%)	2(4.5%)	2(4.5%)	8(18.1%)	0(0.0%)	31(70.4%)
Erfaring	0(0.0%)	1(2.2%)	3(6.8%)	0(0.0%)	0(0.0%)	5(11.3%)	1(2.2%)	10(22.7%)
Fylle CV	0(0.0%)	0(0.0%)	1(2.2%)	0(0.0%)	0(0.0%)	2(4.5%)	0(0.0%)	3(6.8%)
Total	4(9.0%)	7(15.9%)	13(29.5%)	2(4.5%)	2(4.5%)	15(34.0%)	1(2.2%)	44(100.0%)

Tabell nr. 7: Faktorer til jobb og økning i støtte for å slutte å jobbe

Ser vi på denne tabellen kan vi se at 1 person (2 %), valgte erfaring som viktigste grunnen til å jobbe, men ville sluttet hvis støtten øktes med alternativ 2, 2001-3000 kr. Ved en økning på 3001-4000 kr, som er alternativ 3, ville 3 personer som valgte erfaring og 1 person som valgte CV ha sluttet i jobben, til sammen (9 %). Så har vi de som valgte erfaring og CV som ikke ville sluttet i jobben ved økt støtte, til sammen 7 personer (16 %). Det kan se ut til at de som velger erfaring og CV foran penger, kan bli påvirket av Lånekassen. Men at det i denne undersøkelsen er 7 personer (16 %) som ikke ville bli påvirket av en endring i Lånekassen.

Spørsmål 9 ser på utgiftene studentene mener de har. I noen tilbakemeldinger kom det fram en forvirring rundt om det var faste utgifter eller de totale utgiftene jeg var ute etter. Spørsmålet var beregnet å få inn de totale utgiftene. Det kan derfor være en svakhet rundt dette spørsmålet ved noen misforståelser.

9. Hvor mye utgifter har du sånn ca. hver måned?

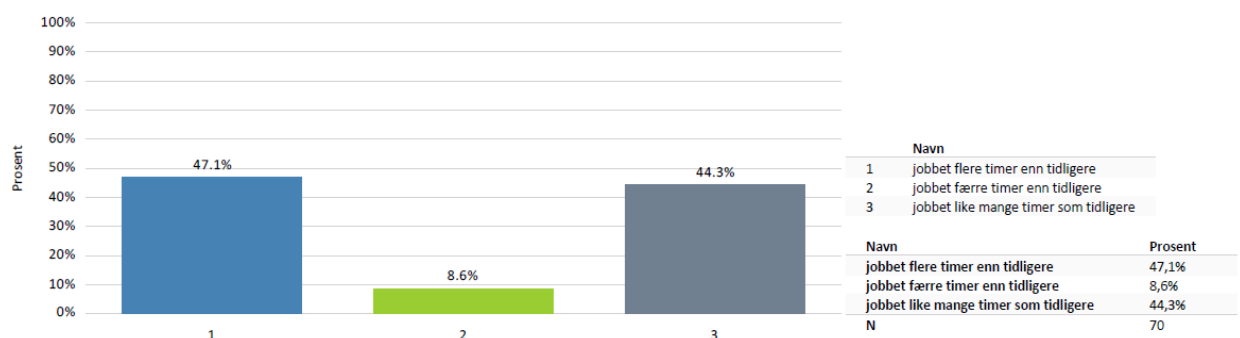

Grafiske illustrasjon nr. 7: Hvor mye utgifter har du sånn ca. hver måned?

Her ser det ut til at det samles rundt alternativ 2 og 3. Det er til sammen 69 % som mener de har utgifter mellom 5000 og 9999 kr i totale kostnader. Dette kan virke veldig rimelig siden de har en inntekt på 9440 kr i måneden. Det kan også være ganske riktig med 40 % som mener de har mellom 5000-6999 kr i total kostnad, siden den vanlige student får 7080 kr av Lånekassen hver normale måned. De får 18 900 kr både i august og i januar, noe som består av hele stipendiet på 37 800 kr. Hvis de består alle eksamenene vil resten de får inn være lån. Hvis en student ikke fordeler all støtten over de 10 månedene vil det oppleves som de har en inntekt på 7080 i måneden og det vil da være naturlig å ha utgifter som ikke overstiger inntekten.

Spørsmål 10 tar for seg hvordan studentene blir påvirket av en lønnsøkning når det kommer til timer de bruker på arbeid. Ville de tatt ut gevinsten i flere, like mange eller færre timer i arbeid. Her var det lagt inn den forutsetningen at de kunne bestemme selv hvor mange timer de arbeidet.

10. Hvis du, som student, fikk en lønnsøkning i jobben din og kunne bestemme dine egne timer. Ville du da...

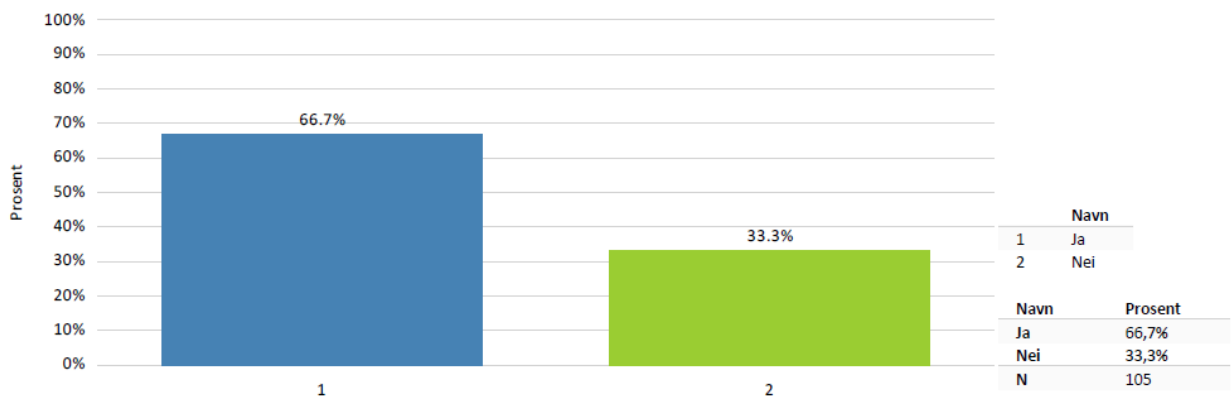

Grafiske illustrasjon nr. 8: Jobbe flere timer, like mange eller færre timer

Det er svært få respondenter som ville jobbe færre timer (9 %) hvis de fikk økt lønn. Dette blir tatt opp i mikroøkonomisk teori som substitusjonseffekten, at fritiden blir dyrere og arbeidsinnsatsen gir større avkastning, de vil da jobbe mer. Denne effekten må være sterkere enn inntektseffekten i dette tilfellet. Inntektseffekten gjør at når arbeidstakeren får høyere lønn vil de kjøpe seg mer fritid, som ikke er tilfellet her. Dette kan nok være en av grunnene til at hele 47 % velger å jobbe flere timer og 44 % ville jobbet like mange timer som før. Men det virker ikke som inntektsgrensen til Lånekassen ville blitt et problem for studentene.

Spørsmål 11 sjekker om studentene har oversikt over lånet de har hos Lånekassen. Det står hvor høy gjeld en student har hos Lånekassen på nettsiden deres, noe som gjør at alle har muligheten til å sjekke dette.

11. Vet du på hvor mye gjeld du har hos Lånekassen?

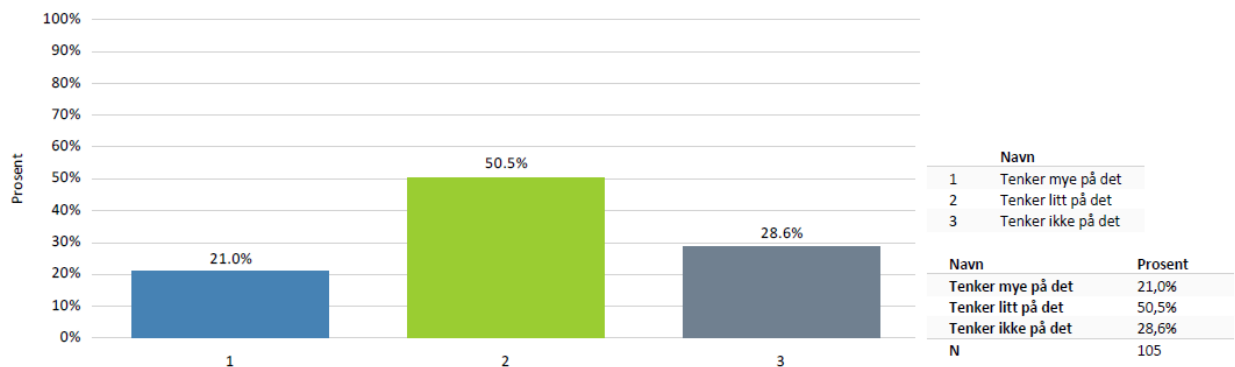

Grafiske illustrasjon nr. 9: Vet du hvor mye gjeld du har hos Lånekassen?

Det er hele 33 % som ikke har sjekket hvor mye gjeld de sitter med hos Lånekassen. Dette kan vise at disse ikke blir like påvirket av den gjelden de bygger seg opp i løpet av studiet. Det kan også hende de vet hvor mye de vil sitte igjen med etter studiene og derfor ikke har sjekket det i mellomtiden. Jeg burde ha vært klarere rundt dette spørsmålet og muligens lagt til flere alternativer. Men det får i hvert fall frem hvem som har sjekket gjelden sin.

Spørsmål 12 skal fylle ut spørsmål 11, ved å se om de sammenfaller. Vi kan først se på hvordan respondentene har svart på spørsmål 12.

12. Hvor opptatt er du av gjeld du opparbeider igjennom studiene?

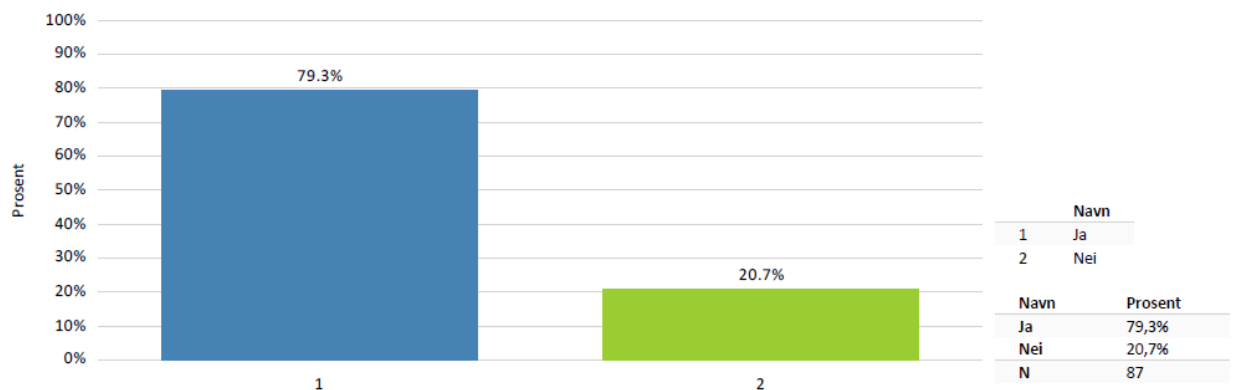

Grafiske illustrasjon nr. 10: hvor opptatt er du av gjeld du opparbeider igjennom studiene

Svarene ser ut til å fordele seg som en normalfordeling mellom disse alternativene. 21 % mener de tenker mye på gjelden de bygger opp igjennom studiene, 51 % tenker litt på den og 29 % tenker ikke på den i det hele tatt.

Spørsmål 13 har utgangspunkt i det nye insentivsystemet jeg snakket om i teoridelen der studentene skulle få redusert mer gjeld etter hvor bra karakter de får. Ville dette kunne være med på å føre til flere studietimer?

13. Hvis du fikk redusert mer gjeld ved å få bedre karakter, ville du da ha studert mer enn du gjør nå?

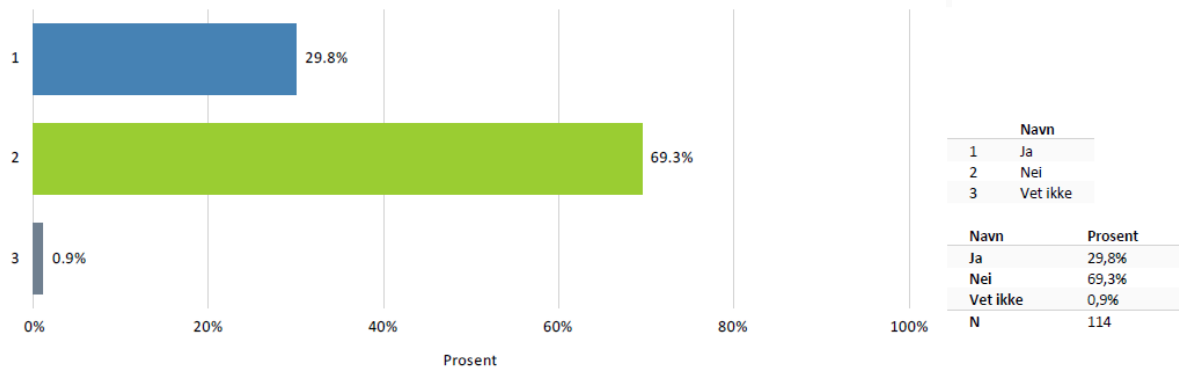

Grafiske illustrasjon nr. 11: Prestasjonsstipend

Her oppgir 79 % at de ville studert mer enn de gjør nå hvis dette insentivet ble satt i gang. Så har vi 21 % som ikke mener det ville utgjort noen forandring. Dette kan virke interessant i forhold til den nye teorien jeg presenterer.

Spørsmål 14 er delt opp i 3 deler der det er spørsmål om studietiden. Disse skal gi litt oversikt over hvor oppmerksom studentene er på muligheten for å stryke, og tiden de tror de kommer til å bruke på studiene.

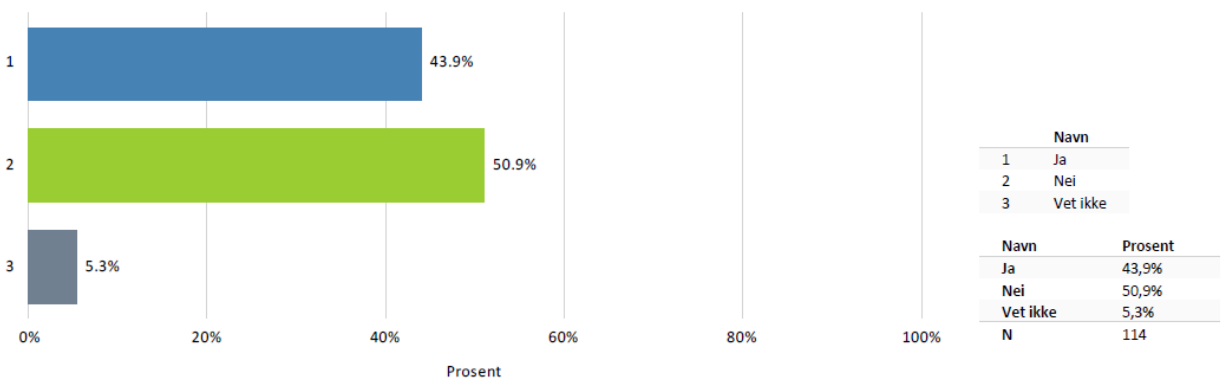
14.1 Har du strøket i ett eller flere fag

Grafiske illustrasjon nr. 12: har du strøket?

I spørsmål 14.1 kommer det frem at 30 % av de som har svart, har strøket i minst i ett fag. Mens det er nærmere 70 % som ikke har strøket.

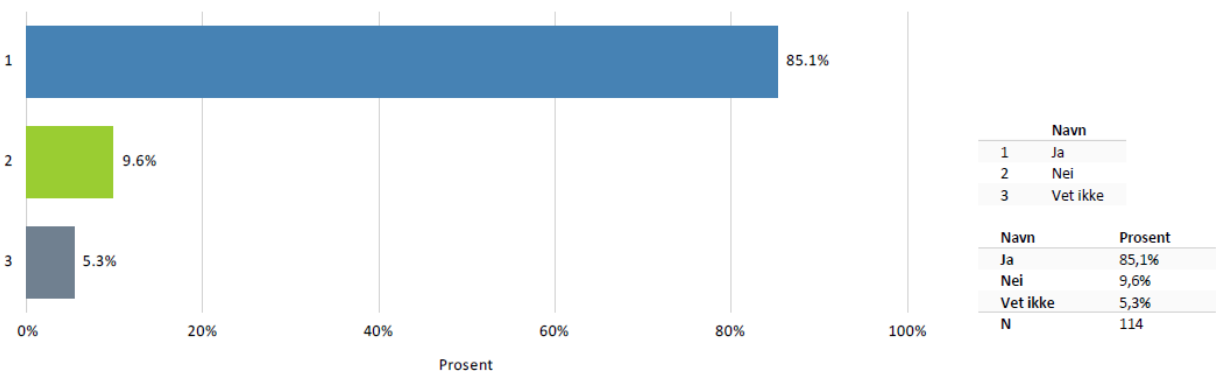
14.2 Frykter du å stryke iløpet av studiet

Grafiske illustrasjon nr. 13: Frykten for å stryke

I spørsmål 14.2 ser vi at det er enda flere som frykter å stryke igjennom studiet. Her er det opptil 44 % som frykter å stryke i minst ett fag. 51 % av besvarelsen føler seg ganske trygge på at de ikke vil stryke i det hele tatt. Mens 5 % er usikre på dette.

14.3 Tenker du å fullføre studiet til normal tid (eksempel: tre år på en bachelor)

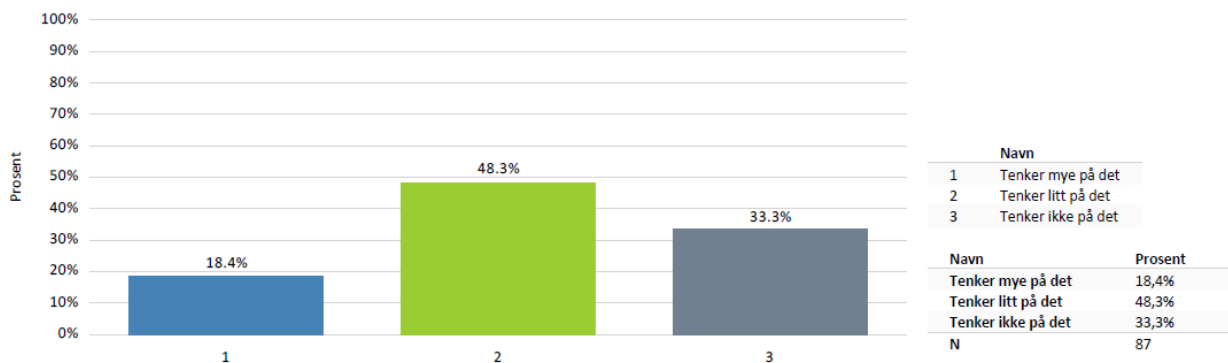

Grafiske illustrasjon nr. 14: fullføre til normal tid

Selv om det er opptil 44 % som frykter å stryke og 30 % som har strøket før, forventer 85 % å gjøre ferdig studiene sine til nominert tid. Det er mulig ved at de tar opp igjen eksamen ved et annet tidspunkt, selv om semestrene fortsetter. Dette kalles kontinuasjonseksamen eller kointeeksamen blant studenter. Så er det ca. 10 % som mener at de ikke kommer til å gjennomføre studiene etter normert tid og 5 % er usikre.

Spørsmål 15 ser på de mer økonomiske kostnadene ved å stryke. Når du stryker vil dette føre til at lånet ditt øker med en merkbar prosentandel. Det kan være greit å se hvordan spørsmål 14.2 og 15 sammenfaller siden de begge går på temaet rundt det å stryke. Men først kan vi se på respondentenes svar.

15. Bli du påvirket av den økonomiske lånekostnaden ved å stryke, ved at mindre lån blir omgjort til stipend?

Grafiske illustrasjon nr. 15: Kostnaden ved å stryke

Her har 48 %, den største andelen, svart at de tenker litt på kostnaden rundt det å stryke. 18 % frykter å stryke og 33 % tenker ikke på dette i det hele tatt. Jeg kan se en styrke ved dette spørsmålet siden denne kurven ble ganske lik den normalfordelte kurven i spørsmål 12. Begge disse spørsmålene har ganske like spørsmål og svar. Dette kan tolkes som en styrke ved undersøkelsen, siden det er mindre sannsynlighet for at studentene svarer tilfeldig.

Videre skal jeg se hvordan de forskjellige respondentene har svart når det kommer til spørsmål 14.2. Vil en student som frykter å stryke tenke mye på kostnadene rundt dette?

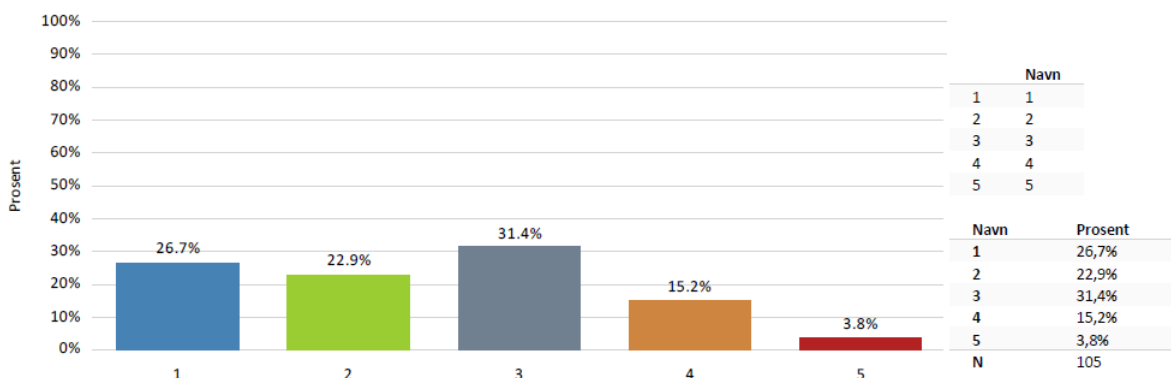
Bli du påvirket av den økonomiske lånekostnaden ved å stryke, ved at mindre lån blir omgjort til stipend?(rows) by Om studietiden: Frykter du å stryke iløpet av studiet(columns)				
	Ja	Nei	Vet ikke	Total
Tenker mye på det	9(10.3%)	4(4.5%)	3(3.4%)	16(18.3%)
Tenker litt på det	21(24.1%)	19(21.8%)	2(2.2%)	42(48.2%)
Tenker ikke på det	10(11.4%)	18(20.6%)	1(1.1%)	29(33.3%)
Total	40(45.9%)	41(47.1%)	6(6.8%)	87(100.0%)

Tabell nr. 8: påvirkning av lånekostnad ved stryking og frykten for å stryke

Litt overraskende kan vi se her at 10 personer (12 %) har sagt at de frykter å stryke i løpet av studiet, men at de ikke tenker på den økonomiske konsekvensen. Dette kan muligens forklares med at de kan fjerne denne ekstra gjelden ved å ta opp igjen eksamen gjennom konteeksamen, og at de på den måten vil løse problemet. Hvis de står på neste eksamen vil de da få omgjort den stipendandel som ikke ble omgjort når studenten strøk. Det er 4 respondenter (5 %) som ikke frykter å stryke, men fortsatt tenker mye på kostnadene ved å stryke. Dette kan bety at lånekassen sitt virkemiddel faktisk kan påvirke flere til å tenke på de økonomiske konsekvensene ved å stryke.

Spørsmål 16 er det siste spørsmålet og omhandler rentenivået. Hvor mye blir studentene påvirket av frykten rundt renten. Det er som nevnt renten i markedet som styrer hvor mye utgiftene til lånet vil øke etter at studiene er ferdig. De skulle krysse av et alternativ mellom 1-5, der 1 var veldig lite påvirket og 5 var veldig mye påvirket.

16. På en skala fra 1 til 5, der 1 er veldig lite og 5 er veldig mye, hvor mye føler du at du blir påvirket av renten til studielånet ditt?

Grafiske illustrasjon nr. 16: blir studentene påvirket av renten

Det kan se ut som overraskende mange ikke blir påvirket, eller tenker mye på dette av studentene som er blitt spurt i denne omgang. Alternativ 1 som blir påvirket veldig lite og svaralternativ 2 som blir påvirket lite, utgjør 50 % av respondentene. Det kan ha noe med at det er overrepresentasjon av yngre mennesker 19-25 alderen. Unge folk har mindre forhold til renten siden det vanligste lånet, fra Lånekassen, ikke starter med renter før etter studiene er fullført. Dette kan være noe av grunnen til at denne grafen viser en mindre bekymring for renten, noe som går i mot mikroøkonomisk teori der vi går utefra at befolkningen blir styrt av markedsrenten.

5. Analyse av hypoteser

5.1 Hypotese 1

Hypotese 1 var: En økning i støtte fra Lånekassen vil føre til at studentene jobber mindre.

Jeg skal her se svarene på spørreskjemaet opp mot teorien og hypotesene jeg har laget. De relevante spørsmålene tar for seg jobben, utgifter og studietiden studentene bruker i uken.

I den første hypotesen tar jeg for meg om en økning av støtten vil kunne føre til at flere slutter i deltidsjobben sin. Det var hele 61 % som jobbet ved siden av studiene, av de spurte studentene. Av disse 61 %, var det 35 %, altså 18 personer, som ikke ville sluttet å jobbe uansett hvor mye støtten ble økt. Ett av argumentene til lederen for Norsk studentorganisasjonen, Ola Magnussen Rydje (Østbø, 2014), var nettopp at så mange studenter jobber fordi kostnadsnormen ikke er høy nok. Men denne undersøkelsen viser det seg at det i hvert fall er 18 personer og ca 35 % som ikke ville sluttet i jobben ved en økning av kostnadsnormen fra Lånekassen. Derfor vil det være fornuftig å se etter andre alternativer for å gi insentiv til hele studentbefolkningen.

Her kan det nye insentivet jeg snakket om i teoridelen, prestasjonsstipend, komme inn i bildet. Det nye insentivet trenger ikke erstatte en økning av kostnadsnormen, siden det er mange som blir påvirket av en slik økning, men heller bygge på som et ekstra insentiv. Ser vi på de som blir påvirket av en økning av kostnadsnormen kan vi se at økningen burde ligge rundt 4000 kr. Opptil 4000 kr i økt støtte ville ført til at 52 % av respondentene, 27 personer, hadde sluttet i jobben sin. Dette kan ha en sammenheng med at den gjennomsnittlige student trenger ca. 4000 kr mer i inntekt for å betale alle de nødvendige godene.

Her kan vi også trekke inn det faktum at mennesker fort kan si en ting og gjennomføre en annen. Eksempler på dette kan vi se rundt treningssenter og årsabonnement, der mange sier de skal begynne å trene, kjøper et helt årsabonnement men faller fra etter kort tid. Grunnen er at det krever motivasjon og selvdisciplin for å forandre de mønstrene man allerede har. Det kan hende det er lett for studentene å si at hvis de fikk økt støtte ville de avsluttet jobben, men det kan bli en annen sak når det kommer til virkeligheten. Ved en økt støtte vil det også være mulighet for et økt forbruk av studentene. Videre kan dette føre til at det kanskje ikke er så lett å avslutte jobben de har, siden det økte forbruket må finansieres. Dette vil ikke bli

avklart før en økning har blitt testet ut. Da kan man undersøke hvor mange studenter som har avsluttet jobben sin.

Men vi må huske at dette koster samfunnet en masse penger, Lånekassen er ikke gratis. Ser vi derfor på alternativ 4, 5 og 6 på spørsmål 8, ser vi at det ikke er så mange som har svart på dette. Det er til sammen 10 % som ville sluttet hvis støtten øktes til 6000 kr. Dette er bare 5 personer til sammen og kostnaden ved å øke støtten med 2000 ekstra kroner er veldig store.

	Beløp i 1000 kr		
	2013	2012	2011
Stipend til elever og studenter	3 938 084	3 680 523	3 509 939
Konvertert fra lån til stipend ¹⁹	1 952 918	5 016 364	4 821 766
Samlede stipendkostnader pr. år	5 891 002	8 696 887	8 331 705

Lånekassens Årsrapport 2013

Tabell nr. 9: Utgiftene Lånekassen har rundt studiestøtten.

Kostnadene til Lånekassen rundt både stipend og lån for 2012 var nærmer 8,7 milliarder (Lånekassen, 2014), se tabell nr. 9. Det vil være en stor kostnad ved å øke denne støtten med 4000kr · 10 måneder = 40 000 kr, som blir 134 400 kr per vanlig student.

Her kan vi tenke oss at en økning i støtten til studenter kan få ringvirkninger gjennom samfunnet. Studenter er for det først ikke de eneste som får inntekt fra det offentlige. Hvis støtten til studenter øker til ca. 130 000 kr i året begynner de å nærme seg andre grupper i samfunnet, som i teorien skal ha en høyere inntekt. Studentene vil da nærme seg de lavtlønnede i samfunnet og i hvert fall skal ikke så veldig mye ekstrajobb til før studentene er på et slikt nivå. Studenter skal i teorien ha en lavere inntekt i studietiden for så å få en høyere inntekt senere i livet. Muligens vil dette kollidere med det de fleste i befolkningen ser på som en rettferdig fordelingspolitikk. Dette er punkter som vil gå utenom oppgaven min, men kan være faktorer vi må ta med i tankene.

Vil studenter derimot ta opp mer lån? Lånet står for 60 % av støtten og kan derfor være en større utgift enn å ha en deltidsjobb gjennom studiet. Dette kan vi sjekke igjennom krysstabeller fra undersøkelsen.

Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville sluttet å jobbe?(rows) by Hvor opptatt er du av gjeld du opparbeider igjennom studiene?(columns)

	Tenker mye på det	Tenker litt på det	Tenker ikke på det	Total
mindre enn 2000	1(1.9%)	1(1.9%)	2(3.8%)	4(7.6%)
2001-3000	3(5.7%)	3(5.7%)	1(1.9%)	7(13.4%)
3001-4000	3(5.7%)	10(19.2%)	3(5.7%)	16(30.7%)
4001-5000	0(0.0%)	2(3.8%)	1(1.9%)	3(5.7%)
5001-6000	1(1.9%)	1(1.9%)	0(0.0%)	2(3.8%)
Ville ikke sluttet i jobben	4(7.6%)	4(7.6%)	10(19.2%)	18(34.6%)
Vet ikke	0(0.0%)	2(3.8%)	0(0.0%)	2(3.8%)
Total	12(23.0%)	23(44.2%)	17(32.6%)	52(100.0%)

Tabell nr. 10: Hvor mye støtten må økes for at studentene skal slutte jobben og hvor opptatt er du av gjeld.

Ser vi på tabell nr. 10 ser det ut til at over halvparten som valgte "ville ikke sluttet i jobben" valgte også "tenker ikke på det", med 10 av 18 svar fra denne gruppen. Dette er ikke et høyt tall på denne gruppen så det kan virke som at over halvparten ikke blir påvirket av gjelden. Men det kan påvirke de 8 resterende respondentene.

Vi kan også se på hvor mye tid de som "ikke vil slutte å jobbe" bruker i uken når det kommer til studietid. Det kan hende de har blitt mer komfortabel med jobben og skal bare fullføre en bachelorgrad ved siden av jobben.

Hvor mange timer bruker du på studiet i løpet av en uke? (legg med timene i forelesning)(rows) by Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville sluttet å jobbe?(columns)

	mindre enn 2000	2001-3000	3001-4000	4001-5000	5001-6000	Ville ikke sluttet i jobben	Vet ikke	Total
under 12 timer	1(1.9%)	1(1.9%)	5(9.6%)	1(1.9%)	0(0.0%)	3(5.7%)	0(0.0%)	11(21.1%)
13 - 18 timer	1(1.9%)	2(3.8%)	4(7.6%)	1(1.9%)	0(0.0%)	3(5.7%)	1(1.9%)	12(23.0%)
19 - 24 timer	1(1.9%)	2(3.8%)	4(7.6%)	0(0.0%)	1(1.9%)	5(9.6%)	0(0.0%)	13(25.0%)
25 - 30 timer	0(0.0%)	2(3.8%)	1(1.9%)	0(0.0%)	1(1.9%)	2(3.8%)	0(0.0%)	6(11.5%)
31 - 35 timer	0(0.0%)	0(0.0%)	1(1.9%)	1(1.9%)	0(0.0%)	1(1.9%)	1(1.9%)	4(7.6%)
over 35 timer	1(1.9%)	0(0.0%)	1(1.9%)	0(0.0%)	0(0.0%)	2(3.8%)	0(0.0%)	4(7.6%)
Vet ikke	0(0.0%)	0(0.0%)	0(0.0%)	0(0.0%)	0(0.0%)	2(3.8%)	0(0.0%)	2(3.8%)
Total	4(7.6%)	7(13.4%)	16(30.7%)	3(5.7%)	2(3.8%)	18(34.6%)	2(3.8%)	52(100.0%)

Tabell nr. 11: Timer brukt på studiet i uken og økning av støtte for å slutte jobben.

Ser vi på tabell nr. 11 over, kommer det frem at det er den samme fordelingen ved de fleste alternativene. De følger det samme mønsteret ved at de fleste jobber mellom 0-24 timer i uka, med noen unntak ved 25-30 timer og over. Så de skiller seg heller ikke ut på dette punktet.

Siden det ikke er støtten som påvirker en stor del av studentene og heller ikke frykten for gjeld eller studietid, er det mer sannsynlig at det er andre faktorer som påvirker dem til å ta en deltidsjobb. Det kan være at de liker det sosiale miljøet de har bygget seg opp mens de

---

har jobbet, og ville ikke mistet dette selv ved en økt støtte. Dette er faktorer som kunne vært undersøkt i videre forskning for oppgaven.

Det ser i hvert fall ut til at deler av studentbefolkningen vil slutte jobben ved en eventuell økning i studiestøtte, så hypotesen holder mål.

5.2 Hypotese 2

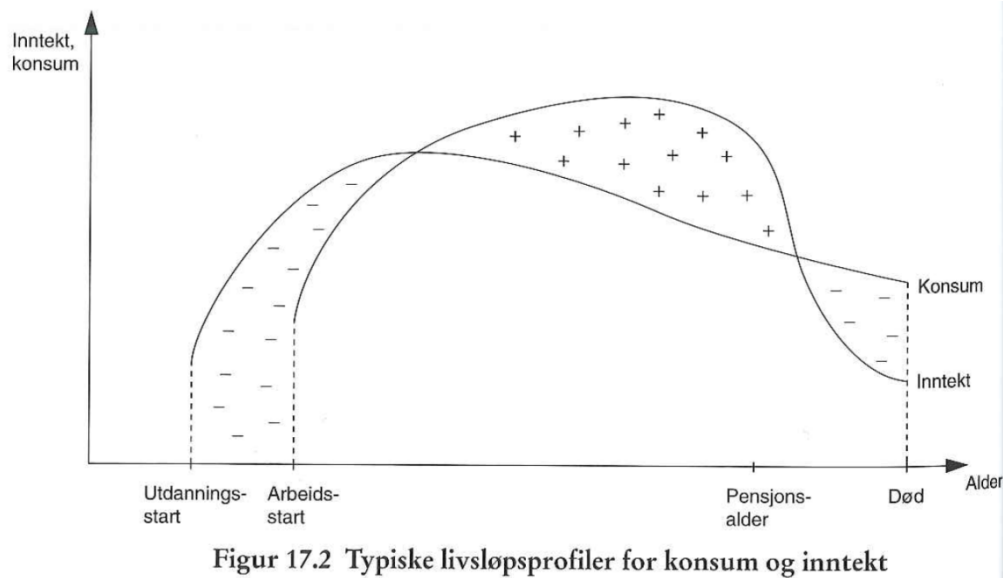
Hypotese 2: En økning i lønnsnivået vil føre til at studentene jobber mindre.

Denne hypotesen tar ikke hensyn til at en økning i timelønn har både en substitusjonseffekt og en inntektseffekt. Det var her inntektsgrensen som ble satt i fokus.

Det mest sentrale spørsmålet for denne hypotesen, er spørsmål 10. Her kommer det fram at rundt 47 % ville jobbet mer og 44 % ville jobbet like mange timer. Mens det er bare 9 % som faktisk ville ha jobbet færre timer. Det kan derfor se ut som grenseinntekten Lånekassen har satt, der de vil redusere stipendet, ikke påvirker studentene i den graden jeg tenkte. Det kan hende at de som ble spurt ikke var nære denne grensen på rundt 145 400 kr i 2012 som ble omtalt i teoridelen. En diskusjon rundt inntektsgrensen kan være interessant når det kommer til studenter og arbeidstimer, men det kan virke som at Lånekassen har satt fast hvordan inntektsgrensen skal vokse de neste årene.

Det står mellom to forandringer når det er økning i lønn, en substitusjonseffekt og en inntektseffekt. Substitusjonseffekten tilsier i dette tilfellet at en student jobber mer siden fritiden nå blir relativt dyrere, eller forbruket blir relativt billigere. Inntektseffekten tar for seg den effekten der folk som tjener mer har lyst å kjøpe seg mer fritid. For de fleste kan det virke som at substitusjonseffekten er sterkere enn inntektseffekten. Det kan være flere årsaker til dette.

Jeg tenker at det kan komme av det faktum at studenter er kjent for å slite med økonomien sin. Om dette kommer av at de har for lav inntekt i forhold til andre grupper i samfunnet eller at de forvalter pengene annerledes går utenfor denne oppgaven. Men som kjent har studenter en lav inntekt og høy gjeldsoppbygging. Dette kom veldig godt fram i en illustrasjon fra studieboken i samfunnsøkonomi (Ringstad, 2011) en oversikt over når i livsløpet vi tjener og låner av samfunnet.

Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider

Fig. nr. 11:

Typisk livsløpsprofil for konsum og inntekt

Bilde: samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider (Ringstad, 2011)

Som vi ser her er utdanningsperioden fylt med lav inntekt og oppbygging av gjeld. Dette er en naturlig konsekvens av at utdanning vil føre til høyere inntekt, og at folk dermed velger bort noe av inntekten i studietiden. Arbeidserfaring pleier også å gi en høyere inntekt, noe som de fleste studenter mangler.

Hypotese 2 holdt da altså ikke mål, så jeg forkaster den. Her kan det anbefales et videre studium på hvordan substitusjonseffekten påvirker studenter til å jobbe mer ved økt lønning.

5.3 Hypotese 3

Hypotese 3: Prestasjonsstipend fører til flere timer med studietid i uken.

Denne hypotesen går på det nye insentivsystemet det ble snakket om i teoridelen.

Etter hva som kom fram ved å se på hypotese 1, ville det passet med et supplementært insentivsystem som fanget opp de studentene som valgte å fortsette i jobben ved økt støtte. Prestasjonsstipend vil skille seg ut fra progresjonsstipendet som Lånekassen allerede bruker, ved at de nå blir belønnet for bedre karakterer. Ved å bruke både progresjon- og prestasjonsstipend har studentene nå økonomiske insentiv til ikke å stryke gjennom progresjonsstipendet og å forbedre karakterene så mye som mulig gjennom prestasjonsstipend.

Når de blir straffet for å stryke ved å redusere mengde lån omgjort til stipend, trenger studentene bare å stå med karakter E for å få full konvertering til stipend. Målet med denne straffeprosenten var å få flere studenter til å fullføre til normert tid. Hvis de derimot innfører et prestasjonsstipend vil dette føre til at Lånekassen prøver å forbedre kvaliteten på det studentene leverer. For at studentene skal klare dette må de jobbe mer med fagene. Jo mer en student studerer, desto mer gjeld vil bli slettet. Ser vi på spørsmål 13 så har vi fått inn et høyt antall studenter som mente at de ville studert mer, hele 79 %. Dette kan virke som et veldig godt insentiv hvis dette ble testet ut.

Men dette kan også indikere at studentene ikke studerer så hardt som de mener de kunne gjort, siden de ville økt innsatsen hvis de fikk et insentiv. Det får meg til å tenke på at det kan være mange som vil ha en bachelor grad, men gode karakterer er ikke viktig for dem. Siden Lånekassen godtar E som bra nok karakter kan dette også påvirke den reduserte kvaliteten på det studentene har levert. Dette ville vært et interessant tema å forske nærmere på, men bli ikke tatt med i denne oppgaven.

Et spørsmål kan være om det er de som allerede studerer lite eller om det er de som studerer mye, som ville studert mer ved et prestasjonsstipend?

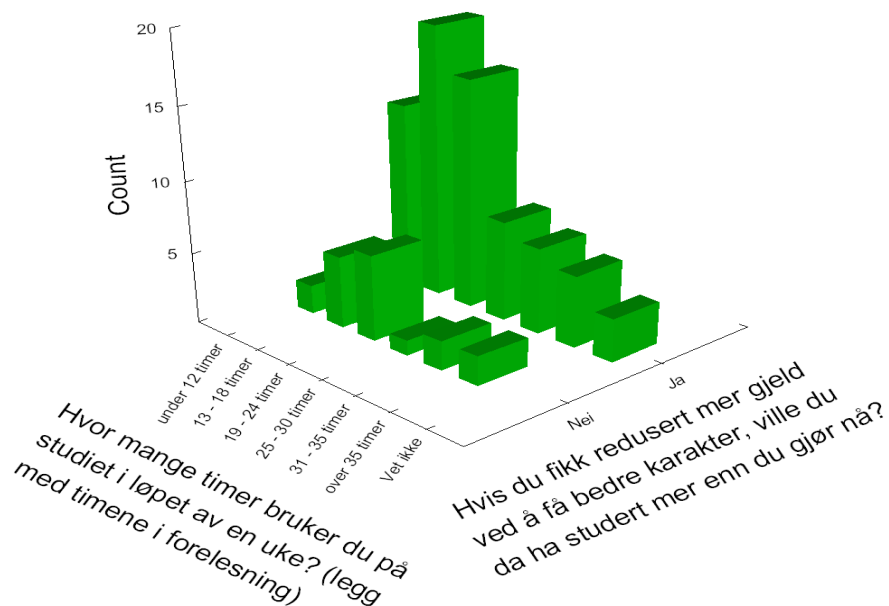

Fig. nr. 12:

Prestasjonsstipend og tid brukt på studie.

Ser vi på grafen ovenfor er det en større samling på de som studere mellom 0-24 timer på ja siden. De ser ut til å være mest påvirket av et eventuelt prestasjonsstipend. Men det er også en del fra de høyere antall timene som har valgt ja til å studere mer. Det kan jevnt over sies

at over halvparten ville studert mer uansett hvor mye de studerte nå, ved en innføring av prestasjonsstipendet.

Igjen må vi tenke på at det er lettere å si at man skal studere mer ved å få fjernet lån enn det er å gjennomføre en sann endring. Det kreves mye for å øke innsatsen over tid, og vi skal derfor ikke si sikkert at det er så mange som ville forandre studietiden sin fra 12 timer til 30 timer i uken. Men jeg vil her gå ut ifra det som ble svart i undersøkelsen og hypotese 3 vil jeg si holdt mål, siden det var såpass mange som mente de ville studert mer.

5.4 Hypotese 4

Hypotese 4: Studenter blir negativt påvirket av gjelden de oppnår under studietiden og prøver å oppnå så lav gjeld som mulig.

Her er det meningen å se om de studentene vi har spurt er rasjonelle ved å sjekke om de blir påvirket av frykten for gjeld. Dette er en av de to testene, der hypotese 5 også vil se om de blir påvirket negativt av renten. Lånekassens virkemidler, blant annet ”prestasjonsstipendet” er basert på det prinsippet at studentene er ute etter så lav gjeld som mulig.

Vi kan først se på spørsmålene nummer 11, 12 og 15 som var direkte rettet mot denne hypotesen, og se om svarene henger logisk sammen. Spørsmål nummer 12 og 15 er ganske like både i svarene og i spørsmålene. Mens spørsmål 12 tar for seg den generelle gjelden som kommer med studietiden, tar spørsmål nummer 15 med frykten for mindre omgjort stipend. Siden disse spørsmålene har ganske like kurver kan det bety at respondentene i hvert fall svarer konsist og har tatt undersøkelsen seriøst. Dette mener jeg er med på å styrke troverdigheten til undersøkelsen.

En interessant sammenheng er hvordan spørsmål 11 og 12 sammenfaller.

Vet du på hvor mye gjeld du har hos Lånekassen?(rows) by Hvor opptatt er du av gjeld du opparbeider igjennom studiene?(columns)

	Tenker mye på det	Tenker litt på det	Tenker ikke på det	Total
Ja	19	33	18	70
Nei	3	20	12	35
Total	22	53	30	105

Tabell nr. 12: Gjeld hos Lånekassen og gjeld igjennom studietiden

Det er her 3 respondenter som har sagt at de tenker mye på gjelden, men de har ikke sjekket hvor mye de har bygget opp igjennom studietiden. Det kan hende de tenker mye på gjelden selv om de ikke sjekker den, hvis de har estimert hvor mye de vil ha i slutten av studiene. Det er også her 20 respondenter som tenker litt på gjelden, men som heller ikke vet hvor høy gjelden er.

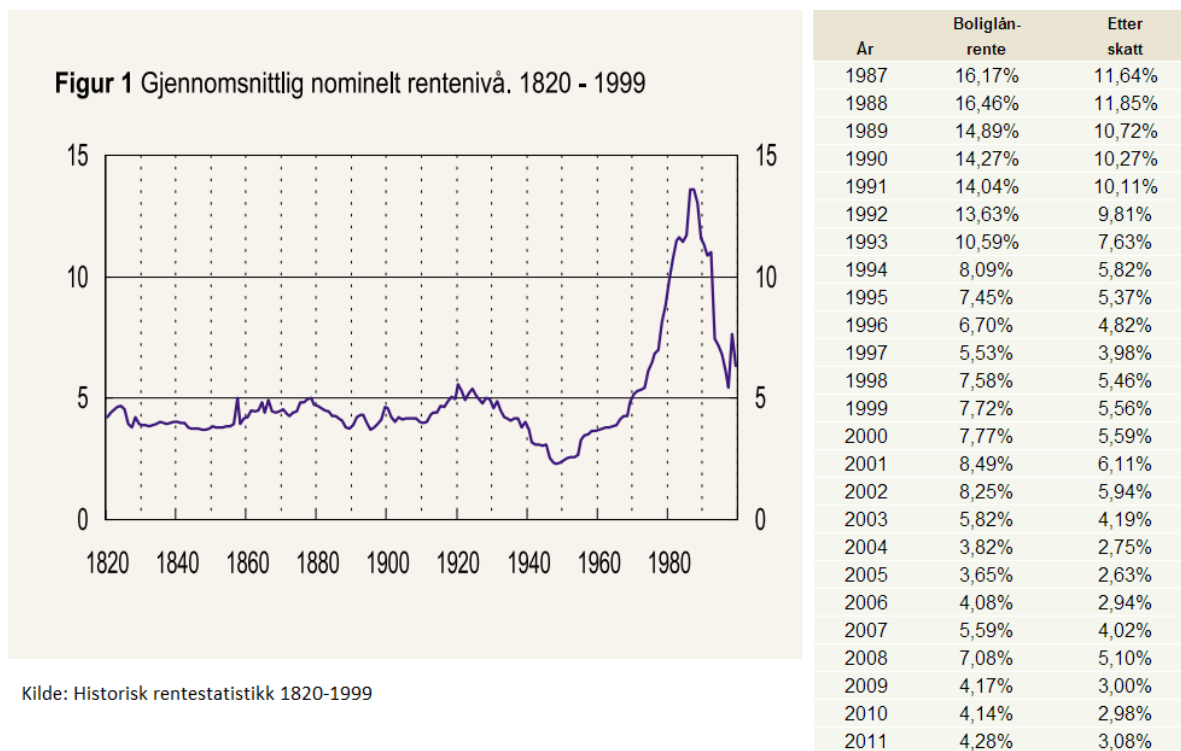
Ut fra resultatene fra undersøkelsen viser det seg at noen studenter er mer engasjerte i gjelden sin enn andre, men at det er lite frykt for en stor gjeld. Dette betyr antageligvis at noen blir påvirket av Lånekassens virkemidler rundt gjeld, som kom med reformen og prestasjonsstipendet. Men det alene vil ikke påvirke hele studentbefolkningen. Det kan derfor virke rimelig å påvirke hele befolkningen igjennom en blanding av tre effekter, der vi blander både det å stå til eksamen, prestasjonsstipend og øker kostnadsnormen fra Lånekassen med 4000 kr, for å få studentene ut av arbeidslivet.

Siden hypotesen holder mål for noen av studentene virker det som at hypotese 4 er delvis riktig.

5.5 Hypotese 5

Hypotese 5: Studenter blir negativt påvirket av rentenivået i samfunnet og prøver å oppnå så lav rente på lånet som mulig.

Hypotese 5 er med på å se folks rasjonalitet i forhold til teorien rundt mikroøkonomi. Som nevnt tidligere er en av forutsetningene til mye av samfunnsøkonomien at befolkningen kan bli styrt igjennom markedsrenten. Vi forventer igjennom teorien at folk vil låne mer når renten er lav og spare pengene sine i banken når renten er høy. I Norge har vi vanligvis mange renter å forholde oss til som innskuddsrente, utlånsrente, obligasjonsrente osv. Men de fleste studenter har ikke vært borti disse rentene, spesielt i denne undersøkelsen der de fleste ligger mellom 19-24 år. Det vil si at de ikke har et forhold til disse rentene og det kan være grunnen til at de ikke anser rente som et veldig skummelt tema.

Fig. nr. 13: renteendringer gjennom årene

Bilde: Historisk rentestatistikk (Holter, 2000) og rente de siste årene (Penger, 2012)

Ser vi tilbake på 80-tallet var det en skyhøy rente sammenlignet med i dag. Dette er en rente som virkelig kunne påvirke livet til de som levde på denne tiden. Men dagens unge har ingen erindringer til den tiden, fordi de enten var for små til å ta det innover seg eller rett og slett ikke var født. Derfor er det ikke rart at studenter ikke tenker så mye over renten med den lave renten vi er vant med i dag.

Det vil være spørsmål 15 og 16 som ser på kostnaden rundt å stryke og frykten for rente. Det er mulig å se på kostnaden ved å stryke som en voldsom rente, den kan ligge helt opp på 40 % og dukker opp før studiene er helt ferdig. Spørsmål 16 går rett på sak og spør om deres forhold til rente rundt lånet deres.

Blir du påvirket av den økonomiske lånekostnaden ved å stryke, ved at mindre lån blir omgjort til stipend?(rows) by På en skala fra 1 til 5, der 1 er veldig lite og 5 er veldig mye, hvor mye føler du at du blir påvirket av renten til studielånet ditt?(columns)						
	1	2	3	4	5	Total
Tenker mye på det	0	4	5	5	2	16
Tenker litt på det	12	10	15	5	0	42
Tenker ikke på det	12	6	9	1	1	29
Total	24	20	29	11	3	87

Tabell nr. 13: Lånekostnaden ved å stryke og påvirkning fra rente

Det naturlige her burde være en diagonal strek som starter i alternativene ”tenker ikke på det” og ”1” siden de da blir lite påvirket av kostnadene rundt lånet. Og at denne streken går opp til ”tenker mye på det” og ”5” siden de da blir veldig påvirket av det. Det kan virke som det er konsist hvordan de har svart, og dette kan være med på å styrke undersøkelsen. Men det virker også som de fleste ikke er så veldig opptatt av denne kostnaden. Det ser ikke ut til at studentene oppfatter kostnadene ved å stryke som en økning av rentekostnadene på studielånet.

6. Konklusjon

Problemstillingen min er ” Hvordan blir studentene påvirket av de økonomiske virkemidlene til Lånekassen?”. Dette gikk videre til to delproblemstillinger som tok for seg Lånekassen og studentenes endring i inntekt. Disse er ”Hvordan reagerer studenter på endring i inntekten sin med hensyn på jobbsituasjon?” og ” Vil et prestasjonsstipend føre til en positiv effekt på studentene?”. For å finne svar på delproblemstillingene, laget jeg hypoteser som jeg testet ut.

6.1 Delproblemstilling 1: Hvordan reagerer studenter på endring i inntekten sin med hensyn på jobbsituasjon?

I første delproblemstilling tar vi for oss inntekten til studenten. Hypotesene som ble laget i sammenheng med denne delproblemstillingen er de to første hypotesene 1 og 2. De tar for seg endringen av inntekt, nummer 1 fra Lånekassen og nummer 2 fra økt lønning.

6.1.1 Hypotese 1: En økning i støtten fra Lånekassen vil føre til at studentene jobber mindre

Det virke som det er et godt trekk for Lånekassen å øke kostnadsnormen med 40 000 kr. Dette vil medføre en betydelig kostnad, men hvis målet deres er å få studentene ut av deltidsarbeidet kan dette være den riktige veien. En av måtene deres er å påvirke studentene i en retning som gjør at de arbeider mindre ved siden av studiene. En økning på 4000 kr per måned var også det jeg kom fram til i teorien, summen de trengte for å betale nødvendighetsgodene, i gjennomsnitt. Dette vil derimot ikke treffe alle, det er noen som svarte at de aldri ville slutte å jobbe og det var de respondentene som trengte mer enn 40 000 kr økning i støtten. Her mener jeg at disse vil det være enten for dyrt å tilfredsstille eller det må finnes bedre løsninger for å treffe dem. Det at flere svarer at en økt støtte ikke vil gjøre at de slutter jobben, uansett størrelsen på den økt støtten, kan bety at mange ikke ser jobben sin som et onde. En forutsetning for mikroøkonomi er at befolkningen ser jobben som et onde, men studentene kan se jobben sin som et gode. De får noe ut av jobben, om det er det sosiale, skaffe seg arbeidserfaring eller andre lignende goder, er det tydelig noe som drar uavhengig av økonomien.

Å øke støtten med 40 000kr kan i beste fall føre til en økonomisk lettelse for det offentlige i det lange løp hvis flere faktisk fullfører til normert tid. Det vil på denne måten bli færre studenter som må finansieres videre siden det blir en raskere gjennomstrømming. Men dette går under den forutsetningen at studentene, for det første avslutter jobben sin ved økt støtte, og for det andre bruker denne tiden på studiene sine og fullfører raskere. Det ville i hvert fall blitt en gevinst for Norge som land hvis vi fikk flere studenter i arbeid på en raskere måte, så de kunne betalt skatt isteden for å kreve støtte fra det offentlige.

6.1.2 Hypotese 2: En økning i lønnsnivået vil føre til at studentene jobber mindre

Ved en eventuell lønnøkning ser det ut til at studentene vil jobbe like mye eller mer. Dette vil altså gå i mot virkemidlene til Lånekassen, siden de prøver å få dem til å studere fremfor å jobbe. Grunnlaget for denne hypotesen var at studentene, ved en lønnsøkning, skulle være mer bekymret for å treffe inntektsgrensen til Lånekassen. Hvis de tjener mer enn en viss grense, som blir forandret hvert år, vil dette føre til at de får redusert stipend og det kan til og med føre til redusert lån. En svakhet ved undersøkelsen var at jeg ikke hadde noen spørsmål på dette punktet. Men ut ifra undersøkelsen min kom det fram at flertallet ikke hadde noe problem med å få en høyere lønning og ville jobbet like mye eller mer ved et sånt tilfelle. Det er mulig at de spurte respondentene ikke er i nærheten av grensen Lånekassen har satt, og heller ikke bruker så mange timer på jobb. Etter at denne hypotesen ble motbevist ble det en rekke nye spørsmål som dukket opp rundt den. Det kan derfor være et grunnlag til en ny oppgave rundt studenters arbeidssituasjon.

Videre skal jeg gi en konklusjon rundt delproblemstilling 1. Et av målene til Lånekassen er å få studentene ut av arbeid, men dette er et delmål til den større helheten. Lånekassen vil få så mange studenter som mulig til å fullføre til normert tid, med så gode karakterer som mulig. Det er en god del studenter i arbeidslivet igjennom deltidsjobber. Gjennom teorien ser vi at det er rundt 59 % av studentene som er i arbeid. Dette er nesten i samsvar med antallet jeg har fått inn på 61 % av respondentene som har deltidsjobb. Over halvparten av studentene har jobb, men er det her Lånekassen burde fokusere mest? Ser vi på tiden de spurte respondentene bruker på skole, er bruken langt under det en vanlig arbeider bruker i uken. Av de respondentene jeg har fått inn har 66 % sagt de bruker 24 timer eller mindre i uken på studiene. Siden de ikke bruker så mye tid på studiene kan det bli mye lettere for dem å ta seg en jobb ved siden av. Ved å trekke studentene ut av arbeid kan det virke som at de vil få mer

fritid, men ut fra hva tallene sier vil de uansett ikke bruke denne tiden på studiene. Jeg mener vi må bruke et insentiv som fungerer på studentene, og i denne sammenhengen kan det se ut til at et prestasjonsstipend vil få flere av studentene til å studere flere timer.

6.2 Delproblemstilling 2: Vil et prestasjonsstipend føre til en positiv effekt på studentene?

I delproblemstilling 2 vil prestasjonsstipend stå i sentrum og de tre siste hypotesene 3, 4 og 5 ble laget for å svare på denne delproblemstillingen. Hypotese 3 tar for seg det nye virkemidlet til Lånekassen og hvordan det skal få studenter til å studere mer. Mens hypotese 4 og 5 tar for seg forutsetningene om at studenter er rasjonelle mennesker, som prøver å gjøre riktige økonomiske valg.

6.2.1 Hypotese 3: Prestasjonsstipend fører til flere timer med studietid i uken.

Et prestasjonsstipend vil gå innunder sjangeren ”karakterinsentiv”. Vi har allerede her et virkemiddel som Lånekassen bruker, progresjonsstipend. Der studenter som står på eksamen får 40 % av lånet sitt omgjort til stipend. Forskjellen her vil være at prestasjonsstipend vil gjøre at studentene som gjør det veldig bra får mer av lånet sitt omgjort som en gevinst. Dette vil gjøre at de prøver å få så gode karakterer som mulig ved at de på den måten ”tjener” penger. I bunn og grunn vil et progresjonsstipend få studentene igjennom utdanningen, mens et prestasjonsstipend vil prøve å øke utdanningsnivået til studentene som fullfører studiet. I undersøkelsen virket studentene ivrig på et prestasjonsstipend ved at nesten 80 % sa de ville studert mer hvis de fikk redusert mer gjeld ved høyere karakterer. Jeg mener at Lånekassen kan vinne mye på å teste ut et sånt system uten den store risikoen. Jeg ser ikke for meg at kostnadene ved et prestasjonsstipend øker like mye som da de satte i gang et progresjonsstipend. Det kan diskuteres at dette vil føre til et økonomisk skille mellom de som gjør det bra og de som gjør det dårlig. Men hvis det ikke er noe skille her vil heller ikke mange strekke seg etter å bli bedre. Siden arbeidslivet måler deg etter hvor bra du klarer å prestere, hvorfor skal ikke høyere utdanning gjøre det samme?

6.2.2 Hypotese 4: Studenter blir negativt påvirket av gjelden de oppnår under studietiden og prøver å oppnå så lav gjeld som mulig.

Det kan virke som at det er en blanding av de som blir påvirket av gjelden sin og de som ikke tenker fullt så mye på den blant studenter. Ut ifra undersøkelsen tenker de fleste litt på den (50,5 %), mens noen få (21 %) tenker mye på den og til slutt (28,6 %) som ikke tenker på den. Det er også blandet følelser mellom studentene når det kommer til den økonomiske lånekostnaden ved å stryke på eksamen. De blir nok negativt påvirket, men det kommer ikke godt nok frem i denne undersøkelsen om det er nok til å gjøre økonomiske riktige valg ut fra denne frykten. Alle har også muligheten til å sjekke gjelden sin hos Lånekassen så de har en oversikt over den, men dette er det bare 2/3 del av studentene som har gjort.

6.2.3 Hypotese 5: Studenter blir negativt påvirket av rentenivået i samfunnet og prøver å oppnå så lav rente på lånet som mulig.

De fleste innenfor undersøkelsen blir ikke så veldig påvirket av hvilken rente det blir på deres lån hos Lånekassen når de er ferdig. Dette kan ha grunnlag i at de som svarte i undersøkelsen er veldig unge og derfor ikke har noe forhold til rente enda. De fleste i undersøkelsen var mellom 19-24 år, og har derfor ikke erfart en høy rente i Norge, i hvert fall ikke som det noen land i Europa nå opplever.

Så er det en konklusjon på delproblemstilling 2. Det kan alt i alt virke som at lånet studentene har hos Lånekassen ikke påvirker studentene i så veldig stor grad. Men studentene viste også at de var villig til å ofre flere timer på studiet hvis de fikk redusert det samme lånet. Så det jeg mener er at et prestasjonsstipend vil fungere veldig bra, men at vil være avhengig av oppmerksomhet. Det gjelder å vise studentene gevinsten de vil få ved slutten av året så de føler at de får det insentivet de har jobbet for. Her gjelder det å få studentene til å føle at hvis de studerer hardt og får gode karakterer så "tjener" de penger på å gjennomføre med gode karakterer. Studentene tjener jo faktisk penger ved at de slipper å betale ned på et lån som blir omgjort til stipend. Men det virke som lånet i seg selv er for abstrakt for studentene og ligger for langt inn i framtiden til at de bryr seg om det. Derfor trenger Lånekassen virkelig å reklamere ovenfor studentene at de har tjent penger igjennom prestasjonsstipendet.

6.3 Generell sluttkonklusjon til Lånekassen

Denne undersøkelsen har sett på virkemidlene Lånekassen har for å motivere studenter i Norge, men dette virker ikke til å være så lett i seg selv. Studentene i Norge lever veldig trygt, arbeidsledighetene i landet er lav og det virker som de ikke bekymrer seg for fremtiden. Det virker ikke som de frykter gjeld de bygger seg opp heller, som kan være forståelig siden renten i Norge er ganske stødig og lav. Disse faktorene, blandet med muligheten til å velge mellom mange yrker, har gjort at mange studenter sliter med å velge hvilken retning de skal gå, og fullføre den. Dette vil også påvirke gjennomstrømningen siden noen hopper av studiene eller velger nye studieretninger. Et av virkemidlene som har hjulpet var progresjonsstipendet som gjorde det dyrere å hoppe av studiet uten å fullføre eksamenene. Men det er fortsatt studenter som forblir studenter alt for lenge.

Min konklusjon er at de tre effektene vi har snakket om progresjonsstipend, prestasjonsstipend og økning av kostnadsnormen, virker som den beste løsningen for å få i gang så mange studenter som mulig. Vi har sett igjennom teorien at det ble flere som fullførte studiene etter at det kostet dyrt å stryke, viser her til reformen 2002 (Aamodt & Hovdhaugen, 2011). Derfor er det viktig å la progresjonsstipendet ligge som en grunnmur. Så vil vi ha flere studenter til å bruke flere timer på studiet sitt. Der kommer prestasjonsstipendet inn og virker som et godt insentiv til studentene for å få dem til å studere flere timer, dette mener de i hvert fall selv ut ifra undersøkelsen. Siden ikke alle er like opptatt av gjeld, som er en forutsetning for prestasjonsstipendet, bør denne informasjonen legges frem så den når den rette målgruppen på en klar måte. Det kan for eksempel være at studentene får en melding om hvor mye de har klart å redusere av lånet sitt eller noe lignende, det viktigste er at de får et fokus på gevinsten de har tjent. For å få mange ut av arbeidslivet kan vi øke støtten med 40 000 kr, som i undersøkelsen ville fått litt over halvparten til å slutte i deltidsjobben. En bra miks av disse kan være med på å forandre timer studentene ville investert i studiet sitt. Det er mange timer å ta av for studentene siden et flertall har holdt seg til under 24 timer i uken, mens en arbeidsuke består av nærmere 40 timer. Vi må bare finne ut hvordan vi skal klare å motivere dem på riktig måte som ser ut til å gå på insentiver rundt finansieringen.

7. Videre arbeid/kritikk

Her er det flere muligheter for videre arbeid i begge av de følgende delproblemstillingene. Spesielt hypotese 2 som ble forkastet. Her har det dukket opp mange spørsmål rundt studentens forhold til inntektsgrensen som Lånekassen har satt.

Videre ville det vært veldig interessant å se hvordan studentene ville forandret seg ved innføring av et prestasjonsstipend. Ville det gjøre at de studerte mer eller mindre? På samme måte som det er laget rapporter rundt kvalitetsreformen kunne det kanskje vært en tanke å gjennomføre det samme rundt et prestasjonsstipend.

Som vanlig vil det stå igjen mange uberørte tema under en tidsbegrenset oppgave. Jeg mener jeg har belyst de temaer og problemstillinger jeg har planlagt for denne oppgaven. Det er først når du kommer til analysedelen av undersøkelsen du begynner å tenke på flere spørsmål som du gjerne skulle vite svaret på. Det skulle for eksempel vært flere spørsmål rundt gjelden og deres oppfatning av den, men det får komme ved en annen anledning. Det ville vært interessant å teste ut undersøkelsen på et representativt utvalg og sett om funnene var konsistente.

Jeg har ikke gått inn i litteraturen på studiestøtten i andre land, men har holdt meg til norske forskere og rapporter. Det kan her tenkes at land som har støtte lik Norge eller har en annen form for studiestøtte, har gjort forskning på dette temaet. Her vil det være muligheten for å sammenligne land som kan være et grunnlag for en ny oppgave.

8. Litteraturliste

Aamodt, P. O., & Hovdhaugen, E. (2011). *Frafall og gjennomføring i lavere grads studier før og etter Kvalitetsreformen*. Retrieved from <http://www.nifu.no/files/2012/11/NIFUrapport2011-38.pdf>

Barstad, A., Løwe, T., & Thorsen, L. R. (2012). *Studenters inntekt, økonomi og boutgifter : levekår blant studenter*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Det Konglige Kirke-, Utdanning- og Forsningsdepartement. (2001). *Gjør din plikt - krev din rett Kvalitetsreformen av høyere utdanning. (Stortingsmelding nummer 27, 2000-2001)*. Oslo: Det Konglige Kirke-, Utdanning- og Forsningsdepartement.

Holter, J. P. (2000). *Historisk Rentestatistikk 1820 - 1990*. Retrieved from http://www.norges-bank.no/Upload/import/publikasjoner/penger_og_kreditt/2000-04/holter.pdf

Hovedhaugen, E., Aamodt, P. O., & Opheim, V. (2006). *Evaluering av Kvalitetsreformen : Delrapport 6 : Den nye studiehverdagen*. Oslo: NIFU STEP.

Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utgave ed.). Oslo: Abstrakt forlag AS.

Lånekassen. (2014, februar 26). *Årsrapport 2013*. Retrieved from Lånekassen: <http://www.lanekassen.no/Global/Arsrapporter/Aarsrapport%202013.pdf>

Lånekassen. (2013, november 4). *Flere studenter får redusert stipend*. Retrieved from Lånekassen: http://www.lanekassen.no/nb-NO/Toppmeny/Om_Lanekassen/nyheter1/Arkiv/flere-studenter-far-reduisert-stipend/

Lånekassen. (n.d.). *støttekalkulator*. Retrieved januar 28, 2014, from Webområde for lånekassen: <http://stottekalk.lanekassen.no/>

Østbø, S. (2014, februar 7). *Norge på bunnivå i studieid*. Retrieved from VG Nett: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10121889>

Penger, S. (2012, april 24). *Renten de siste årene*. Retrieved from Abcnyheter: <http://www.abcnyheter.no/lan/faktainnhold/081119/renten-de-siste-arene>

Riis, C., & Moen, E. R. (2012). *Moderne Mikroøkonomi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Ringstad, V. (2011). *Samfunnsøkonomi og økonomisk politikk for turbulente tider*. Oslo: Cappelen Damm AS.

9. Vedlegg

Studentenes økonomiske situasjon

Denne undersøkelsen vil ta for seg Lånekassen og studenters forhold til støtten de får fra dem. Din identitet vil holdes skjult.

Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

1) * Kjønn

- Kvinne
- Mann

2) * Er du student?

- Heltidsstudent
- Deltidsstudent
- Studerer ikke

3) * Alder

- Under 18 år
- 19-25 år
- 26-30 år
- 31-40 år
- over 40 år

4) * Får du eller har du fått støtte av Lånekassen?

- Ja, jeg har fått støtte
- ja, jeg får støtte
- Nei
- Vet ikke

5) * Jobber du vedsiden av studiene?

- Ja
- Nei

6) * Hvor mange timer bruker du på studiet i løpet av en uke? (legg med timene i forelesning)

- under 12 timer
- 13 - 18 timer
- 19 - 24 timer
- 25 - 30 timer
- 31 - 35 timer
- over 35 timer
- Vet ikke

8) * Hvor mye må støtten økes hver måned for at du ville sluttet å jobbe?

- mindre enn 2000
- 2001-3000
- 3001-4000
- 4001-5000
- 5001-6000
- mer enn 6000
- Ville ikke sluttet i jobben
- Vet ikke

9) * Hvor mye utgifter har du sånn ca. hver måned?

- Under 5 000
- 5 000 - 6 999
- 7 000 - 9 999
- 10 000 - 11 999
- 12 000 - 13 999
- Over 14 000
- Vet ikke

10) * Hvis du, som student, fikk en lønnsøkning i jobben din og kunne bestemme dine egne timer. Ville du da...

- jobbet flere timer enn tidligere
- jobbet færre timer enn tidligere
- jobbet like mange timer som tidligere

11) * Vet du på hvor mye gjeld du har hos Lånekassen?

- Ja
- Nei

12) * Hvor opptatt er du av gjeld du opparbeider igjennom studiene?

- Tenker mye på det
- Tenker litt på det
- Tenker ikke på det

13) * Hvis du fikk redusert mer gjeld ved å få bedre karakter, ville du da ha studert mer enn du gjør nå?

- Ja
- Nei

14) * Om studietiden

	Ja	Nei	Vet ikke
Har du strøket i ett eller flere fag	☐	☐	☐
Frykter du å stryke iløpet av studiet	☐	☐	☐
Tenker du å fullfører studiet til normal tid (eksempel: tre år på en bachelor)	☐	☐	☐

15) * Blir du påvirket av den økonomiske lånekostnaden ved å stryke, ved at mindre lån blir omgjort til stipend?

- Tenker mye på det
- Tenker litt på det
- Tenker ikke på det

16) * På en skala fra 1 til 5, der 1 er veldig lite og 5 er veldig mye, hvor mye føler du at du blir påvirket av renten til studielånet ditt?

- 1 2 3 4 5